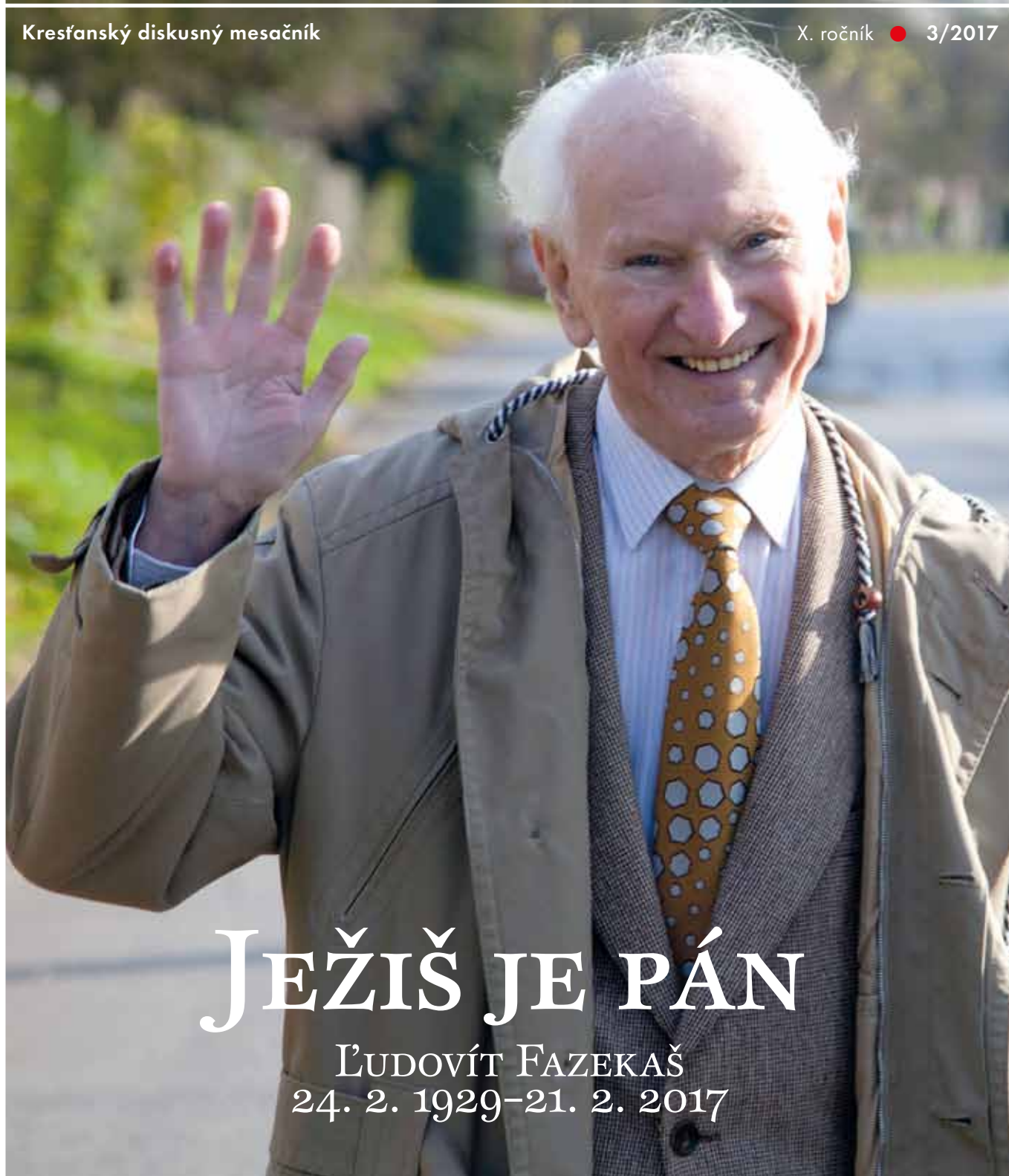

DIALOG

Kresťanský diskusný mesačník

X. ročník ● 3/2017

JEŽIŠ JE PÁN

ĽUDOVÍT FAZEKAŠ
24. 2. 1929–21. 2. 2017

O B S A H

Fórum Ľudovít Fazekaš	4
Rozhovor NAKUKNÚŤ DO ŽIVOTA SOMA Timotej Máhrik	7
Téma O KREŠŤANSKÝCH MÉDIÁCH E. Mihočová, E. Bechná, P. Raus, B. Piatko	12
Filozofické okienko ETIKA SPOLOČENSTVA I Ján Henžel	20
Reformácia NETREBA NÁM LUTHERA? Miloš Kovačka	23
Misia Wycliffe OD ATEIZMU K PREKLADU BIBLIE Mary Tindall	26
Úvahy z trolejbusu NEBEZPEČNÝ FILANTROP T. Komrska	28
RELAX	29
Na margo dní 500 M. Kocúr	30

Pri zborových objednávkach je odporúčaná predajná cena do 2,20 €, (podľa zborových dotácií) **Individuálne objednávky:** cena + poštovné
PRIVÍTAME VAŠU POMOC, KTORÚ MÔŽETE POSLAŤ NA ÚČET: IBAN: SK761100000002621041859, BIC: TATRSKBX, VS: 2017

Redakčná rada: Štefan Markuš (predseda), Tibor Máhrik, Bohuslav Piatko, Rastislav Šteško,
Šéfredaktor: Bohuslav Piatko, bpiatko@swanmail.sk, **Jazyková úprava:** Rastislav Šteško **Dizajn a grafické spracovanie:** Martin Piatko
Sídlo vydavateľa: Živnostenská 2, 811 06 Bratislava, IČO: 35 757 43 **Adresa redakcie:** Sadová 28, 900 51 Zohor, č. tel.: 0903 474 142,
e-mail: svatava@swanmail.sk, web: www.dialog.cb.sk **Vydavateľ:** Media Svatava, spol. s r.o. **Vyšlo:** 17. 3. 2017 **Tlač:** ARTMED, spol. s r.o.

1. strana obálky: Foto: Ľubo Bechný

EV: 2670/08 **ISSN:** 1337-6985

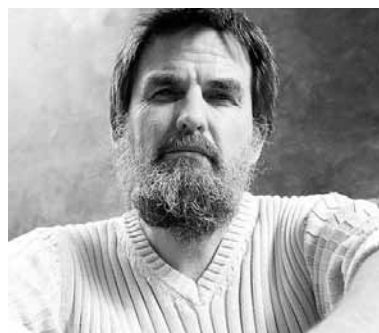
MEDZI SPROSTREDKOVANÍM A PROPAGANDOU

Povedz mi, aké noviny čítaš a ja ti poviem, kto si. Preháňaš – povieť si, a budete mať pravdu. V našej kultúre však, zdá sa, médiá naozaj čoraz viac predstavujú komunikačnú platformu, v ktorej sa spája spoločnosť istej názorovej, politickej či kultúrnej skupiny. Svet sa čoraz viac polarizuje, informácie majú o čosi viac príchut propagandy; čítať správne noviny a ignorovať nesprávne sa v takej situácii stáva skupinovým morálnym imperatívom. Je hlavným poslaním médií tvorba takýchto platforiem identity? Ako má vyzeráť poctivá redakčná a novinárska práca? Média, ako to naznačuje samotné označenie, majú čosi mediovať a mediovať v prvom rade znamená – sprostredkovať dorozumenie medzi rozdelenými názorovými skupinami. Keď okruhly stôl, za ktorým sedia rôzne strany sporu, nahradia zákopy kultúrnej vojny, médiá sa ocitajú v pokušení sprostredkovanie nahradiť propagandou.

Ako v tomto kontexte chápať postavenie kresťanských médií? Aký charakter by mali mať médiá, aby sme k nim mohli oprávnenne priradiť hrdý prívlastok – kresťanské? Za kresťanské zvykneme zvyčajne označovať médiá, ktoré píše o kresťanstve pre kresťanov. Sú teda platformou, na ktorej sa stretávajú a uisťujú o svojej pravde ľudia tej istej názorovej a kultúrnej skupiny.

Nemali by však byť kresťanské médiá v prvom rade živým vtelením hodnôt, ktoré sú vlastné Duchu evanjelia? Kristus evanjeliu je nám predstavený ako *prostredník* spásy. Po celý život staval mosty k tým, ktorí boli z kultúrnej i náboženskej obce Izraela vylúčení. Strážcovia čistej identity podľa zákona označili Ježiša za *žráča a pijana vína, priateľa colníkov a hriešnikov*. Ježišov životný postoj si osvojil i Pavol, kedysi horlivý zástanca čistej identity podľa zákona. O Ježišovi napísal, že tých dvoch Židov a Grékov, spojil v sebe v jedno a svojím telom zbúral rozdeľujúci múr nepriateľstva. Sám svoju životnú misiu chápal takto: *Lebo hoci som aj slobodný voči všetkým, dal som sa do služby všetkým, aby som získal čím viacerých. Pre Židov som sa stal akoby Židom, aby som získal Židov; pre tých, čo sú pod zákonom, ako ten pod zákonom, aby som získal tých, čo sú pod zákonom – i keď nie som pod zákonom. Pre tých, čo sú bez zákona, stal som sa ako ten bez zákona, aby som získal tých, čo sú bez zákona – aj keď pred Bohom nie som bez zákona, lebo som pod Kristovým zákonom. Pre slabých som sa stal slabým, aby som získal slabých, pre všetkých som sa stal všetkým, aby som zachránil aspoň niektorých.* Nemali by sa kresťanské médiá usilovať o čosi podobné? Nemali by byť priestorom stretnutia pre Židov i Grékov, pre tých pod zákonom i tých bez zákona, pre silných i slabých? Veď bez toho nie je možná skutočná misia, a tá leží v samotnom srdci evanjelia. Misia predsa nie je zákopovou vojnou, kde niet miesta pre načúvanie, pre dorozumenie, iba pre salvy ostrej munície z oboch strán. Svet, v ktorom žijeme, opúšťa kultúru okrúhlych stolov a nahrádza ju mentalitou kultúrnych vojen. Pojem pravdy prestáva znamenať súhlas so skutočnosťou tak ako je. Čoraz viac má charakter zbrane, ktorou likvidujeme tých, čo si myslia niečo iné. Taká situácia našu spoločnosť polarizuje do čiernobielych, vášňou zachvátených táborov. Obe strany sa stále viac radikalizujú. Konzervatívna strana je priťahovaná radikálnou pravcou, liberálna radikálnou ľavicou. Stráca sa stred, v ktorom by si rozdelené hlasy dokázali načúvať a vo svetle pravdy, ktorá nikomu nepatrí, hľadať dorozumenie.

Nemala by byť práve obnova stredy, sprostredkovanie poctivého dialógu, a hlavne úcta k pravde aj tam, kde je nepohodlná, tým základným, čo robí kresťanské médium kresťanským?

DANIEL PASTIRČÁK
(Kazateľ Cirkvi bratskej,
spisovateľ, výtvarník)

ROZLUČKA S L. FAZEKAŠOM (krátene)

Ján Henžel
(bývalý kazateľ CB v Leviciach)

Dr. Fazekaš písal. Zodral pri tom 3 písacie stroje, 4 počítače a nespočítateľné množstvo pier, lebo ručne písal svoj denník v 30-tich zošitoch, každý po 300 stranách. Počas komunistickej totality písal veľa „do šuplíka“, ale inšpirovaný svojím svokrom písal vždy vo viere, že to v šuplíku nezostane. Ďakujeme, pán docent!

Dr. Fazekaš sa spolu s Ing. Ondrejom Luptákom stali v roku 1992 iniciátormi vzniku Združenia evanjelických cirkví, ktoré dalo podnet zriadeniu Teologicko-misijného seminára, súčasnej Katedry teológie a katechetiky na Pedagogickej fakulte UMB v Banskej Bystrici. Je prirodzené, že sa stal jej prvým vedúcim. Vtedy mal už 64 rokov, ale všetkým bolo zrejmé, že tak, ako škola dáva on život, tak aj škola dáva život jemu. Tu sa stalo verejným to, čo som s ním ja zažíval už dávno, totiž že je nielen plodným spisovateľom, ale najmä obdarovaným učiteľom. Vie o tom svoje celá generácia absolventov, s ktorými ráno na nulte hodine spieval *Jak štebocú ti zrána radostne vtáčatá* skôr, ako ich začal uvádzať do tajov exegézy Novej zmluvy. Vždy bol ochotný poradiť a pomôcť aj svojim kolegom v ich akademickom raste. Ani na univerzite nikdy nezabúdala, že nejde iba o zbieranie vedomostí o Bohu, ale najmä o život s Bohom.

Práve na túto stránku jeho akademickej činnosti dodnes vďačne spomínajú jeho bývalí študenti – a to nielen našej katedry, ale stretávam ich ako predstaviteľov cirkevných nominácií a misijných spoločností aj v zahraničí. Často totiž prednášal v Nemecku na Vysokej škole teologickej v Ewersbachu, vo Švajčiarsku, v Nórsku a v Poľsku. To on urobil zo mňa, sedliackeho chlapca z Dolnej Seči, doktora londýnskej univerzity a docenta Karlovej univerzity. Ďakujeme, pán docent!

Foto: L. Bechný

PRIATEĽ, KAZATEĽ, TEOLÓG

„Smrť každého človeka umenší mňa, lebo ja som súčasťou človečenstva, a preto sa nikdy nepýtaj, komu zvoní do hrobu. Zvoní tebe.“

John Donne (1572–1631), zakladateľ metafyzickej školy

„Z vďačnosti venované služobníčke Pánovej, Cirkvi bratskej, ktorá v roku 1980 slávila 100. výročie založenia, s úprimným želaním, aby Pánovi nerozdelene patrila a ľuďom neúnavne slúžila.“

Ludovít Fazekaš (1929–2017), slovenský teológ

Nemožno dokonalejšie vyjadriť pocity smútku z odchodu priateľa, teológa, učiteľa a tvorcu myšlienok Ľudovíta Fazekaša, ako uvedenými citátmi. Spomínam si na neho ako na diskutéra, ktorý učil mňa, ale ktorý sa nechal poučiť aj odo mňa. Pri zostavovaní textu jeho poslednej knihy *Cez dno na vrchol* mi Ľudovít kládol zaujímavé otázky. Zaujímal sa o fenomén polčasu rozpadu rádioaktívnych prvkov aj o antropický princíp. Chcel uvedeným pojmom porozumieť a pre mňa bolo zážitkom ho „uvádzať“ do tajomstiev modernej fyziky. Prečo sa ale teológ zaujímal o záhadné problémy našej reality, ktoré sú doménou prírodovedcov? Pri revidovaní jeho životného diela som tomu dokonale porozumel. Ľudovít Fazekaš veril, že do duchovnej výbavy teológa patria aj poznatky modernej vedy, ekonómie, vývoja športu aj geopolitiky. Bol perfekcionista. Bol presvedčený, že biblické zjavenie o našej existencii nemôže byť v rozpore s poznatkami vedy. Pravda o našej jedinečnej existencii nemôže byť pluralitná.

Rozhovory o možnosti určovania veku nájdenej kosti v záhrade pomocou rozpadu izotopu prvku ¹⁴C boli vskutku vzrušujúce. Bol chápavý a zvládala procesy riadené prírodnými zákonmi hravejšie ako ja teologické doktríny. Veda nemôže javy v živé a neživej prírode vysvetľovať rozporuplne s biblickou zvestou. Teológiu pokladal za vedeckú disciplínu. Tomu Ľudovít Fazekaš úprimne veril a presvedčivo o tom argumentoval. Antropický princíp vesmíru, ktorý hovorí o podmienkach zaručujúcich existenciu života na našej planéte, nepokladal za tautológiu – teda za niečo, čo sa vysvetľuje tým istým. Vzrušoval ho poznatok, že súčasné vedecké teórie o počiatkoch vzniku vesmíru a foriem života ukazujú na delikátne vyladenie kozmologických konštant, ktoré zaručujú ojedinelé podmienky pre existenciu života na našej modrej planéte. Aplaudoval, že veda zisťuje účelovosť stvorenia. Veci pre udržateľný život na zemi sú presne stanovené a nie sú náhodné. Fascinujúco vnímal veľký Boží plán so svetom. Poznával v tom súlad teológie a prírodovedy. Ľudovít Fazekaš sa nebál spájať výdobytky vedy s učením Biblie. Bol v tom jedinečný a preto pociťujeme, že z nás čo-to ubudlo, keď ho zvrchovaný Pán vesmíru odvolal.

Apropo, citované motto jeho prvej knihy *Posvätenie ako bohoslužba všedného dňa* (Cirkevné nakladateľstvo Bratislava, 1981), ktorá vyšla tlačou akoby zázrakom za totality, je nadčasové. Hovorí o nerozdelenej cirkvi slúžiacej ľuďom. Je odkazom všetkým, ktorých Stvoriteľ sveta zatiaľ na Zemi ponechal. Nazdávam sa, že nás bytostne oslovuje.

Vedomie, že jeho odchodom do večnosti z nás niečo ubudlo, motivuje k zamysleniu a súčasne kladie závažné otázky.

Štefan Markuš (Levický rodák)

CEZ DNO NA VRCHOL

Prológ k rukopisu

Mám pred sebou dve knihy téhož autora, Ľudovíta Fazekaša. Prvnú vyšla v češtině roku 1991. Jmenuje se *Duchovní růst*. Je to moderní katechismus evangelikální církve, zhuštěná věrouka podložená biblickými citáty a shrnutá do osobních otázek na adresu čtenáře. Druhou knihu *Cez dno na vrchol* mám před sebou zatím jen na obrazovce počítače. Podle autorovy předmluvy „je určena pro ty, kteří se ptají, co to znamená být křesťanem...“ a dále má „být pomocí těm, kteří se křesťany stali, a nevědí, jak dál.“ Mezi těmi dvěma napsal tentýž autor celou řadu knih. Přesto vidím, že ty dvě něco spojuje, že tvoří spolu oblouk nebo možná uzavírající se kruh Fazekašovy víry, jeho teologického myšlení a vyučování.

Jak poslední Fazekašovu knihu charakterizovat? Je to souhrn biblické teologie Starého i Nového zákona, i když se týká jenom stěžejních oddílů Písma. Zároveň je to průřez systematickou teologií, dogmatikou, kterou autor vyznává sám osobně i se svým církevním společenstvím. Ozývají se tu i krátké, ale trefné polemiky s jinými postoji. Vysvětlení některých článků víry se neobejde bez historických exkursů, osvětlujících, jak se církev prozápasila k jasnějšímu poznání a srozumitelnějším formulacím. Jedné věci si u autora obzvláště cením. Vyjádřil ji stručně ve svém Osobním doslovu ke knize: Snažil som sa o „slovo, ktoré pôsobí, čo hovorí“ podľa citátu: „*Poznáte pravdu a pravda vás vyslobodí.*“ (Jn 8, 32) „Litera scripta manet!“, říkali staří latiníci – Co je napsáno, zůstává. Je to dáno v plen všem, hlavně ovšem kritikům. Přiznejme si, že v malé evangelikální denominaci, jakou jsme, máme někdy strach říci věci tak, jak si je doopravdy myslíme, jak jim skutečně věříme. Nebudeme pohoršením? Tak například k často diskutované otázce „Stvoření nebo evoluce?“ se L. Fazekaš neobává probrat postoj odlišný od „pravověrného“ kreacionismu a zřejmě tu vyjadřuje i vlastní názor: „Evolučná teológia“ spája teológiu s evolúciou a v princípe je proti „evolučnému materializmu“, ktorý tvrdí, že šlo o náhodnú evolúciu. Evolučná teológia hlása „riadenú evolúciu“.

Písmo, Bibli – což je oblast pro evangelikály zvláště citlivá – radí autor nevnímá jako „fotografii, ale spíše malbu“. Malba není strohou informací, je uměleckým výtvozem, který vypovídá často i to, co je za pouhým přesným obrazem, co k nám z obrazu mluví. Fazekaš se nebojí napsat: „Historicky dal Boží záznam udalostiam formu povesti, ktorá je „malbou“, ale tlmočí históriu.“ Zároveň však stojí na tom, že základem Božích spásných činů jsou historické události. Poukazuje proto i na některé rozporné informace v Písmu, které jsou stopami lidské nedokonalé paměti, různosti pramenů, ale jsou okrajové a nedotýkají se ústřední zvěsti vyprávění. Varuje před tím, abychom se snažili vyždímat z Bible kdejakou informaci. Co nám Bůh chtěl sdělit, sdělil, co nemáme vědět, nebo co máme sami usilovně poznávat, je naše věc. To jsou jen ukázky toho, jaká poučení i jaká překvapení pro vás chystá četba knihy *Cez dno na vrchol*. Není to oddechová četba a málokdo ji asi přečte jedním dechem.

Nuž, ale predovšetkým a nado všetko iné bol L. Fazekaš kazateľom. Tento utiahnutý mlčky človek na kazateľni vždy ožil. Áno, počúval svojho svokra, ktorý mu opakovane zdôrazňoval: „Ľudo, môžeš sa aj myliť, ale nudiť nesmieš.“ A on nenudil! Nieleň pre svoj dynamický prednes a mentálne obrazy, ktoré svojimi slovami v našej myslí maľoval. Kritizovali ho za to na univerzite, ale on nikdy nehovoril a nepísal v akademicknej bubline iba pre akreditačné body. Nenudil však najmä preto, lebo príhovor sa podľa neho smie nazývať kázňou iba vtedy, keď je vysvetľovaním a uplatňovaním Biblie. A tá podľa jeho vlastných slov „je krásna, pravdivá a hlboká. Musíme ju v súvislostiach objavovať, lebo inak budeme nudní.“ Doslova trpel, keď sedel pod kazateľnicou, na ktorej sa nevykladalo Božie slovo.

SPOMIENKA NA UJA ĽUDA

Štefan Evin (bývalý kazateľ CB v Leviciach, predseda Rady CB)

Keď mi v sobotu ráno o pol siedmej zazvonil telefón, na 95 percent to bol ujo Ľudo. Jemu deň začal už dávnejšie a so mnou sa akútne potreboval poradiť ohľadne zatuhnutého počítača, tlačiarne alebo nefungujúceho emailu. Roky som mu s radosťou robil servisného technika, pričom som zároveň obdivoval, ako sa naučil využívať moderné prostriedky. K tomu sa v jednom období pridali naše pravidelné štvrtkové rána, keď sme hodinku diskutovali o cirkvi, o kazateľskej službe a spoločne sa modlili.

Bolo pre mňa počtou, že som mu robil technické korektúry takmer všetkých kníh, ktoré vydal. Bolo pre mňa veľkou počtou, že mi zveril rukopis svojho denníka, v ktorom pozorne zachytil autenticky prežívané udalosti, skúsenosti, postoje, dojmy aj celú škálu pocitov. A naozaj bolo pre mňa dojmavým významením, keď ešte aj v posledných mesiacoch, keď ho už veľmi zrádzala pamäť (a zdalo sa mu, že niečo musí zabezpečiť, len nevie kedy, kde a ako) – že

si pamätal môj telefón a mohol som ho upokojiť, že všetko je v poriadku a o nič sa nemusí obávať.

Zamiloval som si ho dávno, keď som sa ho ako siedmak odvážil poprosiť, či by mi nevedel zaobstarat anglickú bibliu. Nezabudol. O pár mesiacov mi do Bardejova doniesol práve vydanú Novú zmluvu *The New International Version*. V roku 1978 malý poklad pre budúceho gymnazistu. Nedá sa zabudnúť.

SADNI SI A PÍŠ...

Peter Prištiak (ľavický rodák, kazateľ CB v Hermanovciach)

Príliš dlho premýšľam, ako čo najlepšie vystihnúť spomienku na uja Luda. No napokon som sa rozhodol urobiť to, čo by mi aj on sám povedal – sadni si a píš. Ujo Ludo bol na rozdiel od môjho otca ráznej povahy, povie sa tomu „cholerik“, a niekedy to bolo aj cítiť. Musím však poctivo napísať, že mňa napomínal láskavo, neraz sa za mňa prihovoral, doslova mi (ako mladému kazateľovi) „nadržal“, čo mi, samozrejme, nebolo vždy po vôli. Ale možno som to potreboval. Jeho kresťanstvo bolo ovplyvnené celoživotným zápasom s nemocou. Naučil sa nebrať vážne svoju sebaľútosť a pocity malomyselnosti. Považoval strach a prílišný smútok za zradu evanjelia. Povzbudzoval nás, aby sme mali vieru ako Abrahám, ktorý videl svoje odumreté telo..., no predsa neoslabil vo viere. Nezapochyboval v nevere o Božom zaslúbení. (Rimanom 4, 19–20) Tvrdil, že podstatné nie je to, čo cítim, ale to, čo pre mňa urobil Boh v Kristu. To mám urobiť zdrojom svojej radosti a istoty. Len tak sa dostanem dopredu a prinesiem ovocie. Každý kazateľ pracuje so slovom a myšlienkami. Koľko vzácných myšlienok je ukrytých v knižkách po ujovi Ľudovi! Ich zrod asi nebol ľahký. No nedialo sa to nijako inak, než tak, že musel premôcť sám seba, veriť v Božiu milosť a spoliehať sa na Jeho nezaslúženú pomoc. A potom si sadnúť a písať. ■

Na koniec snad otázku: Je to oficiálne vyznání Církve bratrské? Co když budu nějakou věc vidět a věřit jinak? I s tím autor počítá: „Sú určité veci, ku ktorým som dospel a utvoril z toho poučku, ale už mi je ťažko objavovať niečo nového. Prosím, aby mi to odpustili tí, čo prídu po mne...“ Usilujeme o jednotu vo víre i v učení, ale s niektorými vecmi se musíme „popasovať“ každý sám. Víra je v posledu vec také veľmi osobní.

Osobně si chci před oči umístit perlu z této knihy, která mě zvláště potěšila a posílila: „Ak sme veriaci ľudia, potom pre nás platí nádherná pravda: Máme účasť v Ježišovom víťazstve a nemôžeme už prehrať. Nesmieme sa pýtať, či vyhráme, alebo prehráme, len kedy vyhráme. Nie „či“, ale „kedy“! Pravda, platí to len tam a dovtedy, ak a dokiaľ sme poslušní vojaci v Ježišovej armáde!“

Pavel Javornický

PRVÝKRÁT

som počul Ľuda Fazekaša kázať na Cukrovej ulici v Bratislave a rozpoznal som, že je opravdivým KAZATELOM! Vložil do svojej kázne srdce i dušu a nemienil poslucháčov iba informovať, ale chcel pohnúť ich srdcia k tomu, aby na počuté Slovo reagovali.

Dr. Lloyd-Jones raz povedal, že kazateľ sa líši od prednášateľa tým, že prednášateľ oboznamuje študentov s informáciami, a čo s nimi urobia, už nie je jeho zodpovednosť. Kazateľ však popri informáciách očakáva, že poslucháči budú reagovať s vierou a pokáním na evanjelium. Smel som poznať, že táto vlastnosť charakterizovala drahého zosnulého brata Ľuda Fazekaša. Vďačne spomínam na jeho službu a priateľstvo.

Roger Weil, Londýn

SPOMIENKA NA OCINA

Bol august 1968, keď sme boli celá rodina – ocino, mama, Dušky a ja – na spoločnej dvojtýždňovej dovolenke v Juhoslávii, v Dubrovniku.. Bolo nám spolu fajn. Aj mame sa uľavilo, veď hlavne preto sme do Jugošky išli. Po dvoch týždňoch sa ocino musel vrátiť späť do Zürichu, lebo sa mu začala škola a my sme tiež mali ísť domov. Ale deň po ocinovom odchode prišiel 21. august s okupáciou Československa. Nastal zmätok, zúfalstvo, bez peňazí, hromadná emigrácia, hranice do Československa zatvorené. Rodina Islerová, u ktorej ocino vo Švajčiarsku býval, nám vybavila letenky zo Záhrebu do Zürichu. Strávili sme u nich dva nádherné týždne, ktoré sa mne, 11-ročnému chlapcovi, zdali ako v raji. Po dvoch týždňoch nastal čas nášho odchodu domov. Pamätám si, ako sme išli poslednú nedeľu do miestneho zboru, kam ocino chodil počas štúdia. Potom sme boli dlho do noci u miestneho kazateľa Vagnera a tušil som, že sa niečo deje. Na druhý deň sa stretnutie rodín zopakovalo, ale už aj za prítomnosti Islerovcov, našich hostiteľov a priateľov. Zase boli dlho do noci. Na ďalší deň, počas posledného nákupu pred odchodom domov, mama spozorovala, že niečo tuším, a tak mi prezradila: „Chcú, aby sme ostali vo Švajčiarsku. Dajú nám dom a auto. Ocino môže hneď nastúpiť za kazateľa, lebo ich kazateľ ide na misiu do Afriky. Ale ocino a ja sme sa rozhodli vrátiť sa domov.“ Keď som sa po niekoľkých rokoch ocina spýtal, prečo sa takto rozhodol, tak mi dal stručnú, ale jasnú odpoveď: „Bohuš, možno by sme sa mali vo Švajčiarsku po materiálnej stránke lepšie, no neviem, či by sme sa mali lepšie po duchovnej stránke. Viem však určite, že cirkvi v Československu by sme ublížili, a to som v žiadnom prípade nechcel.“

(zo spomienok vtedy 11-ročného syna Bohuša)

NAKUKNÚŤ DO ŽIVOTA SOMA

Na prelome januára a februára tohto roku navštívila väčšia skupina mladých z Cirkvi bratskej tzv. SOMA zbory v USA. Táto cesta sa uskutočnila na základe súhlasu Rady CB, ktorému predchádzalo pozvanie od Dawsona Jonesa. Účelom cesty bolo absolvovať vyučovanie v rámci SOMA school s návštevou viacerých SOMA zborov a misijných komunít. Medzi nimi bol aj **TIMOTEJ MÁHRİK** a nielen o ceste do USA sa s ním zhováral BOHUSLAV PIATKO.

Foto: archív T. MÁHRİK

Skôr ako sa presunieme k skupinovej študijnej ceste do USA, zostaňme na chvíľu v Žiline. Dozvedel som sa, že z materského zboru si prešiel do vznikajúceho zboru Za kostolom, ktorý vedie tvoj brat Ján, známy ako Janči. Pridal si sa len preto, aby si podporil bratovo snaženie, alebo si mal iný dôvod?

T. Máhrík: To, že som Jančiho brat, nehralo až takú úlohu... Nebol som medzi prvými, čo sa k tejto skupine prihlásili. Trochu som váhal – je dobré nechať materský zbor a prácu, ktorú som tam robil, a pustiť sa do zakladania nového? Trvalo to asi pol roka, kým sme sa aj s manželkou Luckou rozhodli. Veľa sme sa o tom rozprávali v zbere, v rodine, veľa sme sa modlili... a nakoniec sme sa rozhodli. Našu prácu v materskom zbore mal kto prebrať, neostala by teda po nás „pracovná diera“, neboli sme nenahraditeľní... A nový zbor bola výzva na nový typ služby.

Ako tento váš odchod zobrali v materskom zbore? Ak mám dobré informácie – odišlo vás viacero...

T. Máhrík: Zo začiatku to boli štyri manželské páry a neskôr sme požiadali ďalších asi desať ľudí zo zboru. Treba povedať, že to nebol odchod v zmysle, že sa s materským zborom rozchádzame. Bolo to všetko s plnou podporou zboru a jeho vedenia. Staršovia odporučili tým ďalším,

aby sa pripojili k nám, aby túto službu podporili. Takže nový zbor vzniká v plnej koordinácii s materským zborom a s jeho plnou podporou. Dokonca sme cítili až nadšenie ľudí z materského zboru, že sa do toho púšťame. No treba povedať, že boli aj takí, ktorým sme museli tento náš krok vysvetľovať dlhšie a nie veľmi s tým súhlasili. Na Slovensku v našej denominácii asi nie je celkom bežné, aby boli v jednom meste dva zbory. Niektorí to považujú za oslabenie práce pôvodného zboru, iní za misijnú aktivitu.

Aj v Bratislave sa zo zboru na Cukrovej odčlenili ľudia a vytvorili zbor Kaplnka...

T. Máhrík: Myslím si, že toto malo trochu iný rozmer – tých desať ľudí, čo sa k nám dodatočne pripojilo, tých sme nezlákali my. Tých, samozrejme, po dohovore s nimi, ponúkol zbor, aby nás posilnili – takmer by som to pomenoval, že to bolo akési vyslanie do novej misijnej služby. A to je trochu iné, ako odčleniť sa z nejakých dôvodov, a je jedno akých.

To je – dobrý signál, nie?

T. Máhrík: Určite áno. Neboli za tým žiadne zákulisné, či už osobné alebo duchovné nezhody. Ten začiatok bol veľmi čistý, transparentný a verím, že sa to dialo s Božím požehnaním... Myslíme si, že takéto rozširovanie hladiny bolo veľmi dobré aj pre materský zbor, aj pre nás. Veď sa uvoľnili

v modlitebni stoličky a musím povedať, že následne sa aj zaplnili, začali prichádzať noví, ďalší ľudia do materského zboru. Bolo to, ako keď človek ostrihá maliny – čím viac odstrihnete, tým bohatšie narastú.

Podme teda k vašej ceste do USA. Ja som si pôvodne myslel, že to je len pre členov PLANT-u. Ale bolo vás tam viac iných...

T. Máhrík: Pôvodne to bolo naozaj len pre členov PLANT-u. Ale potom komusi napadlo, že na taký veľký študijný pobyt by mohli ísť aj viacerí. Tak sa začalo s pozývajúcimi rokovať o tom, či by nás nemohlo byť aj viac, či by to zvládli finančne s ubytovaním a všetkým, čo sa s takýmto pobytom spája. Rokovania sa skončili tak, že sme mohli ísť aj ďalší.

Keď som si pozrel správu z vašej cesty – prešli ste toho neúrekom... Vyzerá to ako poznávací zájazd.

T. Máhrík: Veď to aj bol poznávací pobyt, ale nie turistický, ako sa môže zdať na prvý pohľad. Z tých 12-tich dní, čo sme tam boli, sme turistike venovali tak tri-štyri dni. Všetko ostatné bolo pracovné spoznávanie života zborov „SOMA“.

(SOMA (z gréckeho „telo“) je rodina zborov; vyšli z Evangelical Free, majú niečo z tradície baptistov. Zamierajú sa na učenie a misiu na báze misi-

onálnych komunit. Zbory sú autonómne, netvorí typickú denomináciu; v rámci rodiny Soma zborov sa navzájom podporujú, povzbudzujú, vzdelávajú, za účelom zakladania nových zborov intenzívne regionálne spolupracujú. Tých najlepších vysielajú na nové miesto založiť nový zbor. (úryvok zo správy)

T. Máhrík: Primárnym cieľom a náplňou boli stretnutia s ľuďmi v rodinách, zboroch, so staršovstvami zborov a pastormi, aby sme spoznali ich život a spôsob ich života viery.

S akým očakávaním si tam išiel? Vedeli ste, do čoho idete, alebo ste prijali pozvanie a dozvedali ste sa na mieste?

T. Máhrík: Ja som v roku 2015 stretol jedného z ich lídrov v Prahe na konferencii o zakladaní zborov. Tam vlastne vznikla myšlienka ísť sa na nich pozrieť a za-

žiť to vlastnou skúsenosťou. Nešli sme teda do neznáma – vedeli sme, o čom sú zbory SOMA a išli sme do ich života nakuknúť. Iné je o niečom počuť a iné je to zažiť a vidieť na vlastné oči. Takže sme naozaj boli zvedaví, ako sa to, čo učia, prejavuje v živote. A to bol aj môj najväčší zážitok – nenavštevovali sme lídrov a vrchnosti (i keď aj tých), ale navštevovali sme rodiny a videli ľudí, ktorí žijú cirkev každý deň, sú cirkvou u seba doma, sú cirkvou v robote.

A zborový život? Navštívili ste aj zbory, bohoslužby?

T. Máhrík: Sú tam zbory v priemere tak 200–300 členné, ale počas týždňa sa stretávajú v menších komunitách. Ťažko by sa denne mohlo stretávať 200 ľudí. Funguje to na princípe sociálnej, záujmovej alebo teritoriálnej blízkosti. Mestá, ktoré sme navštívili,

nie sú mestá nášho typu. Zväčša sú to jednotlivé štvrte, vzdialené od seba aj niekoľko kilometrov.

Majú kostoly, alebo niečo také ako u nás – modlitebne?

T. Máhrík: Kde ako. Niekde majú vlastné budovy, inde si prenáajú miestnosti. A keďže takto žijú v komunitách počas celého týždňa, kedy sa veľa spolu modlia, tak nedeľné bohoslužby sú skôr akési malé slávnosti – veľa sa spieva a káže. Faktom je to, že sa nenaháňajú za veľkosťou zborov. Stačí aj 30–50 ľudí, ale sú aj megazbory o veľkosti aj tisíc ľudí.

SOMA zbory netvorí denomináciu, ale je to akési voľné združenie komunít. Čo ich zjednocuje pod jednu strechu?

T. Máhrík: Nazval by som to „zosieťované“ individuálne zbory/

komunity. Je to sieť zborov, nie denominácia v našom ponímaní. Majú spoločné hodnoty, ktoré spolu zdieľajú, ale nemajú, napríklad, nejaké centrálné vedenie, čo by ich všetky zastrešovalo.

Majú nejaké spoločné liturgické pravidlá?

T. Máhrík: Nie, každý si vedie pobožnosti podľa vlastných predstáv a potrieb. Už som spomenul, ako sa združujú zborové komunity – na sociálnej, profesnej a teritoriálnej blízkosti. A tie si robia bohoslužby podľa potrieb ľudí, ktorým slúžia. Zbor bohatých ľudí funguje úplne inak ako zbor drogovovo závislých.

Viackrát si spomenul lídrov. Majú aj kazateľov, alebo sú lídrami laici?

T. Máhrík: Samozrejme, majú teologicky vzdelaných pastоров a v podstate tam ten typ laických kazateľov, ako to poznáme my, ani nemajú. Všetci, čo sú vo vedení – teda lídri, sú vo väčšej či menšej miere teologicky vzdelaní. Kladú veľký dôraz na staršosť, ktoré by malo viesť zbor. Starší musia splňať biblické kvalifikácie starších.

Ako vznikali, alebo vznikajú také komunity a zbory? Lebo to bol zrejme jeden z dôvodov, prečo ste sa tam boli pozrieť.

T. Máhrík: Pokiaľ viem, tak kde si na začiatku bola SOMA Tacoma, kde jeden muž začal vytvárať malú misijnú skupinu na základe kamarátskych a susedských vzťahov. Nemali kostoly, ale stretávali sa po rodinách, kaviarňach a podobne. Princípom bolo štúdium Biblie, modlitby a spoločný život. Pridávali sa k nim rôzni ľudia z rôznych profesií a oblastí a tí postupne začali vytvárať podobné komunity. Tak to vlastne začalo rásť.

Spomínal si komunitu narkomanov...

T. Máhrík: Narkomani sa síce nezdrúžujú, ale pohybujú sa okolo

TIMOTEJ MÁHRÍK (o sebe)

Narodil som sa ako druhé dieťa z troch do kazateľskej rodiny. Bývali sme na Starej Turej, v Leviciach a od roku 1998 sme v Žiline. Vyštudoval som počítačové inžinierstvo na Žilinskej univerzite. Často som mával pocit, že informatika je iba moje hobby, lebo väčšinu času som trávil mimo školy. V zbore som bol zapojený niekoľko rokov v práci s dorastom, mládežou, v chválospevovej skupine, v ESCAPE clube, intenzívne som sa venoval aj hudbe mimo zboru a tvorbe videa a multimédií. Od roku 2011 som (až k dnešnému dňu) šťastne ženatý. Momentálne pracujem vo Viedni ako IT vývojár v banke. Prácu s dorastom a mládežou som pred pár rokmi odovzdal a prežil som povolanie pridať sa k skupine, ktorá zakladá v Žiline druhý zbor CB. Som súčasťou užšieho tímu, ktorý to celé rozbieha

lo liečebných ústavov, prebývajú v rôznych motelloch... a tak tam títo veriaci založili malú skupinku. Nepozvali ich teda k sebe, ale išli za nimi do ich prostredia. To bola najlepšia cesta, ako sa k nim priblížiť. Jednoducho by to nefungovalo, aby bezdomovci spolu žili v komunite s bohatšou skupinou lekárov alebo právnikov.

Je zrejme, že sú to zbory a komunity, vznikajúce a žijúce v iných podmienkach, než sme zvyknutí my. Išli ste sa tam nielen pozrieť, ale sa aj učiť. Čo je možné z ich života aplikovať u nás, povedzme v našej denominácii?

T. Máhrík: Teraz budem hovoriť za Žilinu, v rámci nášho kontex-

tu. Čo je naším prvotným cieľom a dôvodom vzniku budúceho zboru Za kostolom? Je to snaha žiť v takýchto komunitách. Nie zbor pre kostol, ale komunitu každodenného života. V praxi je to takto: Jednu nedeľu v mesiaci sa stretávame v kostole na bohoslužbách, v podstate takmer klasických, a ďalšie nedele sa stretávame u niekoho doma. To je to, čo nám v SOME zarezonovalo: Nie nedeľné kresťanstvo – spraviť si čiarku, že som bol v nedeľu v kostole, a to je všetko. Ale chcem cirkev vniesť do svojho každodenného života, nielen cez nedele, ale aj počas týždňa. A že to ide, sme videli v zborech SOMA. Ako to treba robiť – to sa učíme a poučili sme sa aj tam.

Cirkev bratská je denominácia. A denominácia má svoje spoločné znaky a isté pravidlá. Nevznikne touto vašou snahou a tým, čo ste videli a zažili, tendencia odchodu takto ponímaných nových zborov z cirkvi?

T. Máhrík: Fu, to je ťažká otázka.

Ale je možné, že vznikne...

T. Máhrík: Určite sme si nechceli, a myslím si, že ani nedoniesli to, že denomináciu, cirkev nepotrebuje. To je ich cesta – tie komunity vznikli medzidenominčne. To podľa mňa na Slovensku nefunguje najlepšie a nie je to ani náš cieľ a vzor. Môj pocit je, že na Slovensku to, čo nie je súčasťou denominácie, je podozrivé. Ale sú zbory, ktoré naozaj nechcú nikam patriť, čiže určite nechcem súdiť naddenominálne zbory. Nie že by sme sa toho báli, ale v našich podmienkach je istou devízou byť súčasťou denominácie. Ich kontext je, že vznikli mimo denominácií, náš kontext je, že chceme byť súčasťou denominácie. Hovoríme o menších komunitách – ale pôvodne, a možno ani teraz naša cirkev nie je nastavená na megazbory.

Ale zbor v našom ponímaní, to nie je len stretávanie

sa po rodinách s občasnými spoločnými bohoslužbami. Život zboru je o inom – výchova detí, mládeže, rôzne záujmové skupinky, starostlivosť o seniorov... Ako v tomto smere funguje komunita SOMA?

T. Máhrlik: Budem hovoriť za SOMA Tacoma, lebo tam sme boli aj v nedeľu. Normálne tam funguje služba s malými deťmi a tá služba funguje aj pomimo nedeľ vo forme klubov. Momentálne sa zaoberajú tým (čo je témou tak trochu aj u nás), ako podchytiť mladých. Teda takých, ktorí sa obrátia a chcú duchovne rásť. Takže hľadajú formy nejakých biblických, možno teologických študijných skupín. Neznamená to však, že nemajú rozbehnutú pravidelnú mládežnícku prácu – chlapčenské skupiny, dievčenské skupinky a podobne.

Čo ťa najviac oslovilo?

T. Máhrlik: Bolo toho veľa, ale pokúsím sa spomenúť aspoň dve veci: Prvé – úprimnosť lídrov, vedúcich pracovníkov, ktorí hovorili veľmi otvorene o svojich pádoch aj o svojich víťazstvách a úspechoch pri riešení tých najrozličnejších problémov, do ktorých sa dostali. Táto úprimná otvorenosť prináša aj ochotu,

schopnosť zniesť kritiku, prijať napomenutie. Študujú Písmo a snažia sa podľa neho žiť. V dobrom i zlom, ako sa u nás hovorí. To znamená žiť tak, aby som bez obáv spával, aby som svojím zanietením pre prácu neničil rodinu... A toto sa u nás častokrát zanedbáva. Máme tendencie upriamovať sa iba na Písmo a občas zabúdame, že Písmo je tu preto, aby sme podľa neho žili náš bežný, každodenný život a aby Písmo priamo ovplyvňovalo náš život, naše rozhodovania, naše priority. Druhé, čo ma oslovilo, boli domácnosti, ktoré sme navštívili. Popri bežnom živote v rodine a práci si vedeli nájsť čas na prácu v zbere. To nie je samozrejmosťou a u nás je to skôr problémom. Nie je tam bežné – nemám čas na prácu v zbore. Videli sme v praxi, ako sa dá slúžiť aj pri vyťažení v robote a s malými deťmi v rodine, pokiaľ má rodina službu v zbore ako svoju prioritu.

Je niečo, čo si videl také, že si si povedal – toto musím zaviesť do života aj ja?

T. Máhrlik: Opäť odpoviem za Žilinčanov – vzorom hodným nasledovania bol život mimo nedele. A to sme si v našom spoločenstve Za kostolom povedali – žiť kresťanstvo cez týždeň. Lebo

to podstatné v živote sa deje cez týždeň, nie v nedeľu v kostole. Nie tak, že odbehnúť v nedeľu s vyplazeným jazykom do kostola, lebo sa to patrí, a potom zase zapadnúť do svojho pracovného alebo iného rytmu, ktorý ma vyťažuje celého bezo zvyšku. A to nie je také jednoduché ani pre nás. Je to život pre menšie komunity a už uvažujeme o tom, že by sme založili ďalšiu. Vychovávaní sme boli v duchu dôležitosti nedele, aj keď život v týždni bolo tiež treba žiť ako kresťan. V tom sme vyrastali a neodsudzujeme to, ale radi by sme zaviedli tú kultúru, že väčšia časť zborového života sa prakticky deje cez týždeň a nedeľa je skôr oslavným stretnutím.

Aj keď sme o tom priebežne hovorili, ale vypichni – čo si si priniesol z Ameriky?

T. Máhrlik: Obrovské množstvo cukríkov, ktoré u nás nedostať... (smiech) Túžbu po tom, aby sme ako zbory za seba viac zápasili a podporovali sa. Popri tom všetkom, čo tam zaznelo a popri víziách, ktoré sme tvorili, a modeloch, ako viesť misijné komunity, prinášam si výzvu viac študovať Bibliu (možno práve preto, že nie som nadšený čitateľ) a pripomenutie, aby som sa cieľavedomejšie venoval svojej manželke. ■

15. konferencia pracovníkov s deťmi

Naladíme sa na učenie

PRÁCA SO SKUPINOU V DUCHOVNEJ SLUŽBE

lektorka Kristína Uhlíková

21.-23. apríla 2017

Bratislava

Program

deň	časový harmonogram	miesto
piatok	17.00 registrácia 18.00 začiatok konferencie	Cirkev bratská, Cukrová 4 Bratislava
sobota	9.00 – 16.30 Naladíme sa na učenie	Základná škola Narnia, Beňadická 38, Bratislava
	večera 18.00 – 20.00 príprava detského letného pobytu	Cirkev bratská, Cukrová 4 Bratislava
nedeľa	10.00 bohoslužby 12.00 obed	Cirkev bratská, Cukrová 4 Bratislava

Konferenčný poplatok: celá konferencia 12 €
iba sobota v škole Narnia (s obedom) 8 €

Prihlášky do 10. apríla 2017.

Pre prihlásených účastníkov bude zabezpečená strava počas konferencie a v prípade záujmu ubytovanie v rodinách.

Registrácia a informácie na www.uniadm.sk

alebo Dagmar Danelová, koordinátorka pre prácu s deťmi CB,
0903 967 411, dagmar.danelova@gmail.com

www.uniadm.sk
www.cb.sk

O KREŠŤANSKÝCH TLAČENÝCH MÉDIÁCH

Divadlo poznala už antika. Prešlo prakticky v nezmenenej podobe tisícročiami. Keď sa začiatkom minulého storočia objavil film, mnohí predpovedali divadlu zánik.

Nestalo sa.

Keď o polstoročia neskôr vošla do obývačiek bytov televízia, mnohí hovorili, že to je definitívny koniec divadlu aj filmu.

Nestalo sa.

Približne poltisícročia sprevádzajú život ľudskej spoločnosti noviny. Tlačené slovo v tej či onej podobe. Prišlo rádio, prišla televízia a mnohí predpovedali, ich zánik.

Nestalo sa.

20. storočie prinieslo ich najväčší rozmach. Noviny sa z ich pôvodnej informačnej funkcie premenili na nástroje moci. Trochu stranou žili svoj život časopisy.

V 21. Storočí vstúpil do mediálneho sveta internet. A prevrátil ho naruby. Zdá sa, že ani netreba predpovedať zánik tlačených médií. Tlačené slovo hŕfne končí alebo v zmenenej podobe vstupuje do elektronického sveta.

Postihne rovnaký osud aj kresťanské tlačené médiá – v našom prípade časopisy? Pri príležitosti 10. výročia vzniku Dialógu sme sa s niekoľkými tvorcami tlačených kresťanských časopisov zamysleli nad tým, čo robíme a kam kráčame.

Dialóg zastupoval BOHUSLAV PIATKO,
a pozvanie do besedy prijali
EMÍLIA MIHOČOVÁ (Evanjelický východ),
PETR RAUS (Brána), EVA BECHNÁ (Fajo).

O vydávaní a zodpovednosti

P. Raus: *Brána* je časopisom Cirkve bratrské v ČR bez ohľadu na to, či ho vydávala cirkev alebo súkromní vydavatelia. Vedenie cirkvi ho finančne podporovalo a podporuje a cez zborových distribútorov zabezpečuje jeho šírenie. Vedenie cirkvi ho svojim zborom aj odporúča, a tak vznikol niekde dojem, a s tým sa stretávame aj dnes, že ide o médium vedenia cirkvi. No nie je to tak. *Brána* je nezávislý časopis cirkvi, nie vedenia cirkvi.

B. Piatko: Možno skonkretizujem – čo je lepšie? Vydavateľ-súkromník pre potreby cirkvi, alebo vydavateľ – cirkev?

P. Raus: Myslím si, že nie je dôležité, či je vydavateľ súkromník alebo cirkev. Základnou podmienkou kvality takéhoto druhu časopisu je nezávislá redakčná rada. Pokiaľ by časopis chcela vydávať cirkev sama, priamo s nejakými ľuďmi z vedenia cirkvi, tak si myslím, že taký časopis by dlho nevydržal. No pokiaľ šéfredaktor a redakčná rada dostanú naozajstnú voľnosť v tvorbe a hľadaní tém, tak je možné dobre fungovať aj pod cirkvou.

E. Mihočová: Vydávanie printového periodika je aj finančne náročný projekt. Lahšie ho rozbehne

a udrží cirkev ako inštitúcia, než súkromná osoba. Jeho existencia často závisí od milodarov jednotlivcov. Nedá sa počítať s príjmom z komerčnej inzercie, nakoľko nízko-nákladový kresťanský časopis nie je pre firmy zaujímavý. Ak by ho vydávala súkromná osoba, bez istého prepojenia na cirkev by to nešlo. Potrebuje podporu cirkevných zborov, aby si našiel cestu k čitateľom. Dôležité je, aby vydavateľ – či už ide o jednotlivca, alebo cirkev – nezneužil časopis na jednostranné podsúvanie informácií a zachoval si objektivitu. Čo sa týka redakcie EV, zodpovedá sa vydavateľovi – dištriktálnemu presbyterstvu, ale má úplne voľnú ruku vo výbere a spracovaní tém. Redakčná rada ako poradný orgán šéfredaktora sa schádza len raz v roku.

B. Piatko: My sme tiež na začiatku narazili na tento problém a museli sme ho riešiť. Pred zákonom totiž nesie plnú zodpovednosť za časopis vydavateľ a šéfredaktor. Redakčná rada je len poradným orgánom šéfredaktora. No redakčná rada postavila otázku: Kto ponesie zodpovednosť pred cirkvou? Čo som ako vydavateľ a šéfredaktor prijal ako opodstatnenú otázku a vyriešili sme to tak, že obsahovú zodpovednosť som delegoval na redakč-

SKONČÍME
TAKTO?

EMÍLIA MIHOČOVÁ
(šéfredaktorka mesačníka
EVANJELICKÝ VÝCHOD)

EVA BECHNÁ
(vedúca redaktorka zborového
časopisu CB v Žiline – FAJO)

nú radu, čo mi umožňuje tlačový zákon, a vznikol vlastne kolektívny zodpovedný orgán, ktorého členom ako šéfredaktor som aj ja. Funguje to 10 rokov prakticky bez problémov a v čoraz väčšom vzájomnom porozumení a súzvuku. Redakčná rada nikdy nevyvinula na mňa nejaký nátlak, že toto nie a toto áno. Ja som ten, čo podáva návrhy; keď som si v niečom nebol istý, konzultovali sme problém, kým sme nedospeli ku konsenzu. Aj keď minimálne jeden člen redakčnej rady je člen Rady Cirkvi bratskej, teda vedenia domovskej cirkvi, hrozí pri tomto modeli isté nebezpečenstvo, že názor vedenia cirkvi nie je totožný s názorom vedenia redakcie a vznikne určité napätie. Najhoršie potom je, keď je napätie v mlčaní. Lebo to môže mať za následok, že časopis stratí podporu cirkvi. Čiastočne sme to zažili, ale nové vedenie CB zaviedlo, že raz do roka sa stretáva vedenie cirkvi s redakčnou radou a dokonca – k bodu o prioritách cirkvi – ma ako šéfredaktora prizývajú na rokovania Rady.

E. Bechná: Ja sa predsa len pohybujem v inej rovine ako celoplošné časopisy, takže je to aj jednoduchšie a jednoznačnejšie. Našu redakčnú radu tvorím ja a kazateľ – správca zboru. Aj funkcia nášho časopisu je trochu iná. I keď uverejňujeme rôzne články, úvahy, svedectvá, sme predovšetkým informatívny časopis pre zbor a jeho okolie. Obsahovú náplň sme v podstate (alebo aj doteraz) tvorili spolu s kazateľom. Od neho prichádzali aj podnety a smerovanie, ale pritom mám dostatočnú voľnosť pri tvorbe tém. Musím povedať, že toto zastrešenie mi vyhovuje, lebo na jednej strane mi dáva dostatočnú voľnosť na publikovanie, na druhej strane ma kazateľ svojou váhou v proble-

matických chvíľach vie podržať a prikryť časopis a jeho tvorcov akousi ochrannou rukou.

E. Mihočová: Traja členovia dištriktuálneho presbyterstva (okrem iných) sú zároveň členmi redakčnej rady EV – poradného orgánu redakcie. Nakoľko v právnej rovine nesie zodpovednosť za obsah periodika nielen šéfredaktor, ale aj vydavateľ, považujem to za pozitívny aspekt. Isté, môže sa stať, že názor vydavateľa nekorešponduje s názorom redakcie – taký moment je lakmusovým papierikom toho, či dokážeme rešpektovať istú mieru slobody jednotlivca pre vlastný názor, a či je pre nás diskusia prínosom alebo ohrozením.

P. Raus: Myslím si, že v oblasti súladu /nesúladu zámerov vedenia redakcie a vedenia cirkvi

dost rozhoduje cieľové namierenie časopisu. Je iné, keď časopis má zámer byť len vnútrocirkevným spravodajcom a iné je, keď časopis má iné ambície a chce osloviť aj mimocirkevné prostredie. V prvom prípade nech rozhoduje a ovplyvňuje chod časopisu vedenie cirkvi. To si myslím, že je úplne v poriadku. V druhom prípade, keď časopis mieri aj von z cirkvi, by cirkevné zásahy mohli byť vážnou prekážkou. Ako bývalý rozhlasák mám takúto skúsenosť: V USA pôsobilo z celkového počtu rozhlasových staníc 15% kresťanských, ale počúvali ich len 2% respondentov. To znamená, že to vysielanie oslovovalo len to prostredie, v ktorom vznikalo. Nemalo teda schopnosť presiahnuť hranice cirkvi. A to by hrozilo aj nám, ak máme ambície oslovovať čitateľov i mimo vlastnú cirkev.

B. Piatko: Toto je, samozrejme, otázka základného zámeru/cieľa časopisu – otvorený smerom von, alebo len vnútrocirkevný. S problémom cieľovej skupiny som sa stretol hneď pri našom vzniku, keď sa ma spýtali – aká je cieľová skupina *Dialógu*? Ten základný zámer mi bol jasný – chceme ísť aj mimo cirkev. Ale – cieľová skupina vnútri cirkvi? Na to som celkom nevedel odpovedať. Mestskí intelektuáli, vidiecki čitatelia, podnikatelia, zamestnanci – bral som to skôr ako otázku na sociálno-vzdelanostné delenie. A ja som mal predstavu, že v rámci cirkvi, medzi veriacimi, sú všetci cieľovou skupinou. A asi to nebolo celkom tak... Ktosi mi neskôr povedal: keď chceš osloviť všetkých, neoslovíš nikoho. Túto moju chybu možno ospravedlniť len tým, že som bol dlho mimo cirkvi a nepoznal som pomery.

E. Mihočová: Okrem teológie som študovala aj marketingovú komunikáciu, takže mi je jasné, že

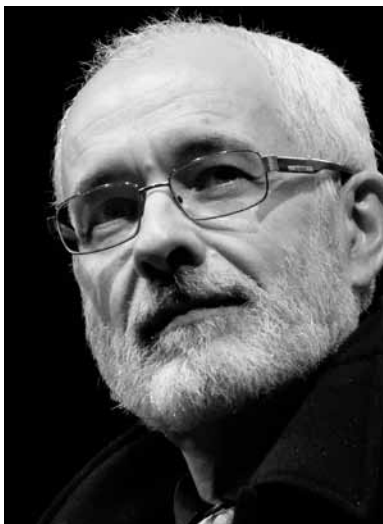
určenie cieľovej skupiny je jednou zo základných premís. Ak by sme na to išli vylučovacou metódou, čitateľ-evanjelik s filozoficko-teologickým vzdelaním doposiaľ siahol po *Cirkevných listoch* (kým bol šéfredaktorom O. Prostredník, mali vysokú odbornú úroveň). Čitatelia inklinujúci aj k literatúre a kultúre čítajú *Tvorbu T.* Pre detského čitateľa je tu *Dúha*. Mládež sa presunula na internet. Starší veriaci sú zvyknutí odoberať EPST, keďže má v cirkvi storočnú tradíciu. Nemôžem opomenúť ani evanjelizačný mesačník *Cestou svetla*. *Evanjeličkému východu* teda ostala ako primárna cieľová skupina stredná generácia, ktorá sa aktívne podieľa na živote cirkvi a zároveň sa zaujíma aj o dianie v spoločnosti, čomu prispôbujeme i grafiku. Oslovujeme konzervatívneho, nie liberálneho čitateľa, z čoho prirodzene vyplynula spolupráca s konzervatívnym internetovým denníkom Postoj.sk.

P. Raus: Ja by som to za *Bránu* povedal asi rovnako – stredná generácia so záujmom o dianie v cirkvi, ale nezanedbávame ani vysokoškolskú a stredoškolskú generáciu. Podľa mojich skúseností je nutné mieriť na jednu cieľovú skupinu. To dá časopisu charakter. Ale možno najviac oslovení budú iní, ktorí budú vedieť, že tie články nie sú pre nich – teda nebudú cítiť, že sú pod nejakým tlakom, snahou o nejakú manipuláciu, ale pritom budú článkom rozumieť. Takže my si hovoríme – mierime na konkrétnu skupinu, ale chceme byť zrozumiteľní aj pre ostatných.

B. Piatko: To mi pripomína náš niekoľkoročný pokus s prílohou *Dialóg mladých*. Mladí ho nečítali, ale starší nám hovorili, že ho čítajú a konečne aspoň niečo vedia o mladých. Úlohu grafického stvárnenia časopisu si uvedomujeme aj my. Ale na to, aby sme dosiahli podobu *Brány* alebo *Evanjeličkého východu*, nemáme ani redakčné, ani autorské zázemie. Na to asi treba mať aj množstvo kratších útvarov, a to nie sme schopní zabezpečiť.

E. Mihočová: Nadviážem na Petra, že cieľová skupina nemôže byť dogmou, ale iba akýmsi širším rámcom. Netreba rezignovať na snahu, aby si v každom čísle časopisu našli aspoň jeden text pre seba rôzne skupiny ľudí.

E. Bechná: My sme, samozrejme, zameraní na náš zbor – sme tak trochu kronikou zboru aj informačným listom. No sme asi jediní v našej cirkvi, čo posielame časopis aj do iných zborov v nádeji, že aj tam sú ľudia, ktorí poznajú našich členov a že naše príbehy oslovia aj ich. Ale šírime ho spora-

PETR RAUS
(šéfredaktor časopisu CB ČR
BRÁNA)

BOHUSLAV PIATKO
(šéfredaktor a vydavateľ kresťanského diskusného časopisu
DIALÓG, CB SR)

dicky aj mimo cirkvi a stretla som sa s ohlasmi, že sme zaujali aj ich. Čo je pre nás dobrá správa.

O jazyku a zrozumiteľnosti

B. Piatko: To sa už možno dotýkame aj otázky používania jazyka. Či voliť jazyk bežný v cirkvi a zrozumiteľný v cirkevných kruhoch, alebo sa snažiť o jazyk, ktorému budú rozumieť aj ľudia zvonku? A to je problém autorov. Mnohí dobrí teologicky vzdelaní autori píšu príliš, nazvem to – kresťanským jazykom, odvolávajú sa príliš často na Bibliu, ktorú možní čitatelia mimo cirkvi v živote nečítali, používajú odbornú kresťanskú terminológiu. Moja skúsenosť – keď som začal takéto texty redigovať, teda upravovať ich do zrozumiteľnej reči, viacerých autorov sme stratili. Asi sa im zdalo, že je pod ich úroveň písať jednoducho a zrozumiteľne. A pri nedostatku autorov je strata dobrých autorov dosť bolestivá. Na druhej strane musím povedať, že je celý rad autorov, ktorí toto pochopili, v ničom nepopustili od vážnosti – dokonca odbornosti témy, ale píšu jednoduchým jazykom, zrozumiteľným širšej obci. To sú však možno bolesti začínajúceho časopisu. Riešili ste takýto problém aj vy?

P. Raus: Pokiaľ ide o jazykovú rovinu, tak s tým som sa už ja v *Bráne* nestretol. Ale čo sa týka charakteru a zamerania časopisu, s tým sa stretávame často. V našej cirkvi je veľká časť ľudí, ktorá dáva prednosť inému časopisu – *Život víry*, ktorý je iný ako *Brána*. Je to časopis charizmatický, s väčším zázemím autorským i finančným, ale predovšetkým je jednoduchší. My sa snažíme udržať určitú intelektuálnu rovinu, ktorú *Brána* asi má.

E. Mihočová: Keď sme rozbiehali EV, urobili sme práve túto chybu – viaceré texty boli pre bežných čitateľov natoľko nezrozumiteľné, až sme tým niektorých úplne odradili. Učíme sa, ako písať o teologických témach tak, aby ich pochopil ktokoľvek. Zoberme si Dietricha Bonhoeffera a jeho prepracovanú Etiku – a predsa sú najčítanejšie jeho Listy z väzenia. Niekedy zbytočne jednoduché veci zaobalujeme do ťažkého vedeckého jazyka. Pri jednoduchších žánroch sme však narazili na náročnejších čitateľov, ktorí ich považovali za infantilné. Aj v tomto prípade platí, že musíme byť

schopní kompromisov, lebo cirkev má byť miestom pre všetkých.

P. Raus: Tomáš Komrský a jeho príbehy z trolejbusu v *Dialógu* sú krásnym príkladom toho, ako zložité veci povedať jednoducho.

E. Bechná: My už tým, že zachytávame zborový život z pier zborových autorov, máme vo *Fajovi* jazyk, ktorému rozumieť.

E. Mihočová: Je tu však aj druhý extrém, neviem, či ste sa s ním stretli – príspevky čitateľov, ktoré sú zase na takej úrovni, že sú neuverejniteľné, že sa nedajú ani zredigovať a redakčne upraviť.

P. Raus: ...tiež dostávame...

E. Mihočová: ...ako to tým ľuďom vysvetliť, aby sa neurazili? Lebo napokon sú to ľudia, ktorí si časopis predplácajú, čítajú ho... a ako to riešiť, aby sme o čitateľa neprišli, aby sme to riešili nejakou veľmi taktne...

O autoroch a spätnej väzbe

B. Piatko: Určiť smerovanie časopisu, jeho obsahovú náplň a naplniť zámery časopisu je len jedna časť problematiky vydávania časopisu. To, či sa to darí alebo nepodarí, vo veľkej miere závisí od toho, aké autorské zázemie sa podarí vedeniu časopisu získať a vytvoriť, prípadne aj vychovať. Zjednodušene povedané – vo veľkej miere robia časopis autori. Poviem hneď na úvod tejto časti, že to je u nás v *Dialógu* pomerne veľký problém, lebo sme príliš malá cirkev na to, aby sme dostatočne kvalitne autorsky užívali mesačník, a zrejme, aj keď to nikto nepovie – nemáme ani toľko peňazí navyše, aby sme zaplatili nejaké honoráre, ako mi raz ktosi povedal – aspoň na pivo. Takže – pohovorme trochu o autorskom zázemí našich časopisov a autoroch. A ešte jedna poznámka k tejto téme: povedal som, že autori robia časopis, ale je to tiež len jedna strana mince. Raz mi jeden renomovaný autor povedal – dobrí autori si časopisy vyberajú aj podľa toho, aký je ich charakter... Do časopisu, ktorý mi nič nehovorí, ktorý ma neoslúvi, nenapíšem. Musím povedať, že tento autor nepatrí síce medzi našich kmeňových autorov, ale zatiaľ nás nikdy neodmietol.

Takže téma – autori a práca s autormi a spätná väzba.

E. Bechná: Moja skúsenosť je, že sa ľuďom nechce písať. Majú čo povedať, ale dať to na papier si mnohí netrujú alebo si na to nevedia nájsť čas. Riešila som to tak, že s nimi buď spravím rozhovor, alebo si nechám ich príbeh vyrozprávať, nahráť si ho a napíšem ho sama. Celkom to funguje.

E. Mihočová: Spätnú väzbu od čitateľov dostávam nielen osobne emailom, ale aj na facebookovej stránke časopisu. Zväčša sú to ohlasy pozitívne, ale občas sa objaví aj kritický, čo je, samozrejme, v poriadku. Vzájomná interakcia medzi čitateľmi a redakciou by mohla byť aj intenzívnejšia, ale zrej-

BRÁNA
01 | 2017
www.i-brana.cz

Zásadne různá poslání nebo jen věc doby a kultury?

Muž Žena v církvi

Pôvodne vnútrocirkevný časopis *Československá rodina*. V rokoch 1951–1968 vydávanie prerušené, od 1969 do 2001 vychádzal pod názvom *Bratrská rodina*, v rokoch 2001–2005 CB 2000 s podtitulom *Bratrská rodina*. Neskôr sa cirkev vydávania časopisu zriekla a časopis prešiel do súkromných rúk. Vydavatelia sa menili, v roku 2006 sa zmenil i názov na *Brána*. V súčasnosti do konca tohto roka vydáva *Bránu* vydavateľstvo Kodex, o.p.s. Najbližšia konferencia Cirkve bratské v ČR má rozhodnúť o ďalšom osude vydávania časopisu. Tento rok sa časopis dožíva 74 rokov.

me to súvisí s tým, že sa pohybujeme v pastorálnej a vnútro-misijnej rovine, kde nie je veľa tém, ktoré by vyvolávali vášne a prudkú výmenu názorov.

Na krízu autorstva narážam aj ja a vidím za tým viacero príčin. Nadšenci budú ochotne dobrovoľne alebo za symbolický honorár spolupracovať istý čas, ale nie dlhodobo. Tí, ktorí majú aspoň okrajovú predstavu, koľko času a úsilia stojí investigatívne spracovanie témy alebo rozhovoru, tomu rozumejú. Redakcia funguje profesionálne vtedy, ak obsah periodika tvoria z väčšej časti platení redaktori, aby nebola odkázaná na príspevky, ktoré niekto píše vo svojom voľnom čase. Druhým fenoménom sú sociálne siete, kde sa treba vyjadriť tromi vetami, lebo štyri sú už veľa. Ťažšie sa potom koncentruje na dlhšie texty, kde treba vážiť každé slovo. V minulosti boli literárne najviac činní duchovní – treba však priznať aj to, že dnes majú ďaleko viac povinností a sú vyťažení.

P. Raus: Nejaké reakcie dostávame aj my, nie je ich mnoho, ale sú. Občas sa objavajú aj kritické, ktoré bez problémov publikujeme. Veľmi ťažko zabezpečujeme svedectvá a príbehy. Často prechádzam na webe zborové spravodaje a keď tam niečo nájdem, tak požiadam autorov o súhlas na publikovanie v *Bráne*. Čo sa týka zabezpečovania ostatných zásadnejších článkov, je to asi rovnaké ako všade – musíme to doslova dolovať, prosiť, prehovárať... Kazatelia – platí to, čo povedala Milka – sú vyťažení a nemajú čas na „nadprácu“. Ale keď sa ich podarí presvedčiť, tak to zväčša stojí za to.

E. Mihočová: Podobnú skúsenosť so svedectvami mám aj ja. Zdá sa, že to vyplýva zo súčasnej turbulentnej situácie v evanjelickej cirkvi. Nedávno som oslovila jedného mladého farára, ktorý má za sebou pohnutý príbeh obrátenia, ale radikálne ma odmietol. Mal vážne obavy z toho, že ak by o tom verejne hovoril, mohol by sebe a svojej rodine spôsobiť problémy. Súčasná atmosféra, žiaľ, nepraje otvorenosti, dôvere a vzájomnému zdieľaniu – práve tým kľúčovým nuansám, cez ktoré cirkev rastie.

B. Piatko: V Dialógu to malo zvláštny vývoj. Keď sme začínali, bolo reakcií toľko, že sa nám neraz do vyhradeného priestoru ani nezmestili. Aj príspevkov bolo toľko, že som si mohol dovoliť vytvoriť rezervy. A neboli to len reakcie na články, ale doslova diskusie, ktoré síce články podnietili, ale pisatelia už reagovali jeden na druhého a niesli sa aj cez viacero čísel. Po takých 4–5 rokoch to postupne utíchlo, až to skončilo prakticky úplne. Najskôr som si myslel, že to je dané témami, s ktorými sme zo začiatku prichádzali. Boli to neraz dovtedy pre cirkev tabuizované témy, a tak bolo o čom. Ale tie prinášam aj teraz... Tak neviem – či sme prestali oslovovať, alebo sa netriafame do tém, ktoré ľudí zaujímajú. Čo ma zaráža, je, že mlčia kazatelia, až na 2–3 výnimky, ktorí sú s nami

od začiatku a prichádzajú s ponukami aj sami. Na druhej strane, musím povedať, že sa mi prakticky nestalo, že by mi dakto odmietol napísať na obdĺžnik na zadanú tému. Dialógom sme sa nenazvali pre atraktivnosť názvu, ale preto, lebo sme chceli diskutovať. Hneď od začiatku som začal presadzovať pre printové médiá trochu nezvyčajný žáner – besedy. A to nás doteraz drží nad vodou. Keď k téme pozvem na skype-besedu aj troch autorov, nestalo sa mi, že by odmietli. Tú hodinu, hodinu a pol doma pri káve a počítači je ochotný venovať každý.

evanjelický
východ
1,50 € | 4519 Sk | 02/2017

Milan Portik
"Viera má dávať nádej a lásku"

Kára August Roy
Káva s príbehom

Zuzana Valovská
ŽENY a divokej lásky

Začal vychádzať pred viac ako 80-timi rokmi. Po piatich rokoch, pred 2. svetovou vojnou, ho vydavateľ – spolok Tranoscus – zlúčil s týždenníkom *Evanjelický posol spod Tatier*. Ako samostatný mesačník ho po Nežnej revolúcii začal opäť vydávať Biskupský úrad Východného dištriktu. Z ekonomických dôvodov bolo jeho vydávanie zastavené. K „vzkrieseniu“ v úplne novom formáte po vizuálnej aj obsahovej stránke došlo pred ôsmimi rokmi.

Ja som celý život robil v rozhlase, takže nemám problém si nahratú besedu postrihať a oni to už potom len autorizujú. Keby som tých istých autorov požiadal na danú tému o články, asi by sme boli ročenkou. A živé besedy majú ešte jeden pozitívny význam – aj najväčší odborníci a teoretici v nich používajú zrozumiteľný jazyk. Je úplne iné, keď porovnáam článok a vystúpenie v besede toho istého autora. Už som spomenul – sme príliš malá cirkev na to, aby sme z domácich zdrojov uživil mesačník, takže sme nútení siahnuť aj po autoroch z iného prostredia. A s ich denominačným pôvo-

dom vôbec nemáme problémy. Svedectvá – keď som ich chcel zaviesť ako pravidelnú rubriku, povedali mi, že svedectvá sa už dnes nenosia. No sem tam sa k nim dostaneme a som prekvapený, že pôvodná informácia bola zavádzajúca – mali doslova obrovský ohlas. Takže svedectvá, príbehy sa nosia aj dnes, tak ako v minulosti, keď boli jedným zo základných žánrov vyznania viery. Ľudia ich radi čítajú, no asi menej radi píšú. A ešte jedna trochu humorná skúsenosť: Raz som sa spýtal jedného dobrého autora, ktorý zo začiatku dosť písal, prečo sa odmlčal. Odpovedal mi – vidím, že to ide, tak čo budem ponúkať...

E. Mihočová: Nebude to tým, že ľudia sú už tak trochu unavení zo vzájomných konfrontácií, ktorých majú dosť doma a v zamestnaní, nehovoriac o súčasnej politickej scéne, kde jeden druhému nič nedaruje? To, čo ich k cirkvi môže priťahovať, je prijatie, rešpekt a porozumenie. Ďalší fenomén pozorujem v tom, že vášniví diskutéri si svoju parketu našli na internete a sociálnych sieťach. Tým pádom sa printové médium, ktoré vychádza raz mesačne, stáva z tohto pohľadu menej zaujímavým. Informačný pretlak je taký silný, že si nepamätáme ani to, čo bolo včera, nieto pred mesiacom. Tento fenomén pozorujem aj v evanjelickej cirkvi, kde na facebooku vznikla diskusná skupina Ako ďalej v ecav, ktorá má cez 2200 členov a každý deň tam beží živá diskusia.

Besedy prostredníctvom skype-u považujem, Bohuž, za dobrý nápad, je to interaktívny formát, ktorý šetrí čas a náklady. Zvlášť ak ide o konfrontačnú tému a pozvanie prijímajú ľudia, stojaci na opačných stranách názorového spektra. Podobným formátom, ktorí ľudia radi čítajú, sú rozhovory.

Spomenul si názor, že „svedectvá sa dnes nenosia“. Môžeme si položiť otázku, či sa neskončila vlna, ktorá prišla po revolúcii, kedy sa hŕfne konali evanjelizačné zhromaždenia a stavali sa kostoly. Akoby sme začali pociťovať aj u nás krízu kresťanstva, ktorá západnú Európu zasiahla už dávno. S tým súvisí aj uzavretosť do seba a neochota verejne hovoriť o svojom osobnom prežívaní viery. Viac si chránime svoje súkromie...

P. Raus: Dnešná doba kladie obrovský dôraz na autenticitu. Keď sa autorovi podarí spracovať príbeh naozaj vierohodne, tak to ľudí osloví a jej jedno, či je mestský intelektuál alebo vidiecky roľník. A to isté platí aj o teoretickom článku – keď sa ho podarí spracovať naozaj vierohodne, tak takisto osloví. Ide teda skôr o to, ako sa k téme pristúpi, ako ju autor pojme. Keď sa zamotá do hromady cudzích slov, tak tému – nech je akokoľvek dobrá – ľuďom odcudzí.

O prežití a elektronickej komunikácii

B. Piatko: Nedávno som bol na jednom stretnutí s ľuďmi, ktorí sa pohybujú vo veľkých médiách,

Vychádza bez väčších problémov ako časopis zboru Cirkvi bratskej v Žiline

a tam zaznelo, že tlačené médiá majú životnosť ešte tak päť rokov. Potom ich úplne nahradia médiá elektronické. Takže – vstupujeme do poslednej fázy súboja o čitateľa?

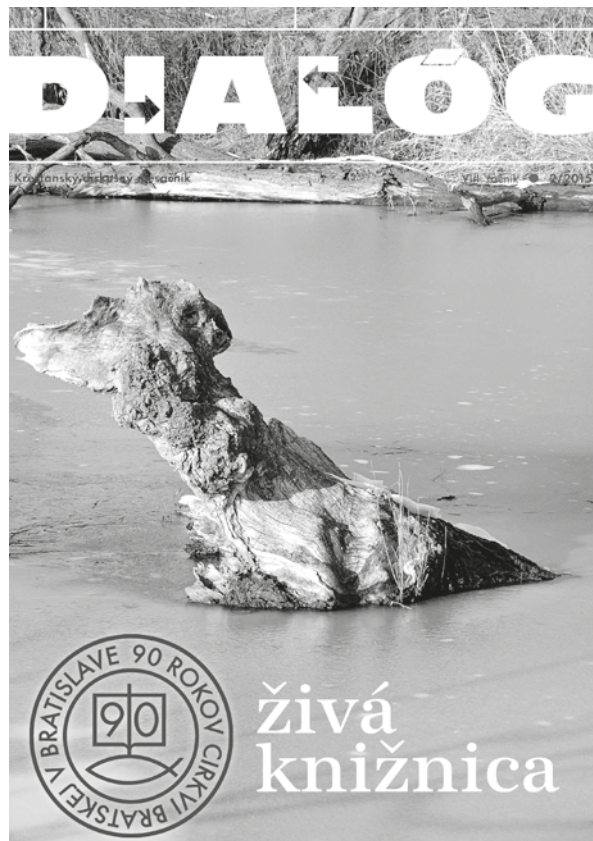
E. Bechná: S manželom sme boli minulý rok na jednom stretnutí v Poprade, kde sme sa stretli s fotografom z časopisu *Reflex*. Ten nám rozprával toto: Ich časopis vstúpil do akejsi spolupráce s mobilným operátorom a rozbehli spolu kampaň, v ktorej ten, čo si kúpi mobil, získava predplatné časopisu v mobile na rok bezplatne. Pri vyhodnocovaní zistili, že väčšina tých, čo si mobil s takouto výhodou kúpili, na stránku *Reflexu* ani nenazreli. To nesvedčí ani tak o tom, že by ľudia len odmietali tlačené médiá. Ľudia odmietajú čítať niečo viac ako SMS-ky alebo facebookové útržky výpovedí, ak to tak môžem nazvať. Iná moja skúsenosť z iného medzinárodného stretnutia kresťanov: Keď som spomenula, že vydávame zborový tlačný časopis, tak som si pripadala ako z krajiny muzeálnych zázrakov. Akýsi pán z Nórska mi povedal, že oni už nevydávajú časopisy ani v internetovej podobe, ale na MP3, aby ľudia mohli počúvať v aute, keď cestujú, lebo by si to nešli prečítať ani na ten internet.

E. Mihočová: Čitateľská kríza sa začala už príchodom televízie a kinematografie, čo zaznelo aj na tohtoročnom udeľovaní Oscarov. Tí, ktorým sa nechce zdĺhavo čítať knihy, si môžu vybrať skratku – film. A túto čitateľskú krízu kníh a periodickej tlače ešte viac prehĺbili sociálne siete.

Netrúfam si prorokovať, či tlačené médiá majú pred sebou už len päťročnicu. Verím, že tu stále bude dostatočne silná skupina, ktorá po nich bude vytvárať dopyt, aj keď možno nie v takej miere, ako je tomu dnes. Osobne si bez internetu a sociálnych sietí už neviem svoju prácu predstaviť, no kniha je pre mňa stále niečím výnimočným. Milujem ten pocit, keď môžem cítiť jej vôňu, zalistovať v nej a podčiarknuť dôležité myšlienky s vedomím, že sa k nej po čase môžem vrátiť. Doteraz som si cez aplikáciu nestiahla do mobilu Bibliu – radšej všade so sebou nosím tú hrubú a časom ošľahanú knihu, ktorú mám od svojej konfirmácie. Myslím si, že cesta je zase niekde uprostred – vydávame printovú formu EV, ale zároveň má svoju internetovú aj facebookovú stránku. A ak sa stane, že tlačená verzia stratí svoje opodstatnenie, môže pokračovať ďalej v elektronickej podobe.

P. Raus: Názory sú rôzne. Ja osobne som viac spojený s elektronickou komunikáciou, takže aj keď dostanem niečo v tlačenej podobe, naskenujem si to do počítača. Je zrejmé, že pokiaľ sa niečo závažné nestane, internetové prostredie má budúcnosť, či sa nám to páči alebo nie. No napriek tomu je tu otázka priameho kontaktu medzi ľuďmi. Myslím si, že ideálom pre budúcnosť by bola kombinácia elektronickej komunikácie s priamou komunikáciou ľudí. Tak mi niekedy napadne, či sa možno

v cirkvi nevrátime k akýmisi pôvodným (katolíckym) rádom. Doba ich vzniku bola tiež pohnutá ako dnes – rúcali sa rodiny, spoločenstvá a vtedy Benedikt zakladá svoju rehoľu pre hľadajúcich pomoc, ujíma sa opustených, nadväzuje priamu komunikáciu. Mám pocit, že do takejto doby mierime, že budú čoskoro vznikať takéto komunity. A potom je otázka, či sa s nimi nevráti aj tlačené médium, pretože to je symbolom priameho kontaktu – možnosť dať z ruky do ruky kus popísaného papiera. ■

Vychádza 10-ty rok ako diskusný kresťanský mesačník. Domovskou cirkvou je Cirkev bratská v SR. Vydáva Media Svätava, spol. s r.o.

ETIKA SPOLOČENSTVA I

JÁN HENŽEL

(Kazateľ Cirkvi bratskej, vysokoškolský pedagóg)

Spravodlivosť vykonáva to, čo láska motivuje, lebo láska potrebuje poriadok.
Stephen Ch. Mott

Na úvod pripomenieme niektoré dôležité dôsledky trojičného obrazu Boha pre usporiadanie spoločnosti. Je zrejmé, že existuje súvislosť medzi cirkvou ako obrazom Trojice a prenikaním evanjelia do usporiadania ľudskej spoločnosti v dejinách. „Ako nikto nebude pochybovať, že spoločenstvo v nebeskom Jeruzaleme bude dokonalým obrazom Trojice, taktiež nikto nebude pochybovať o tom, že táto cesta k nebeskému Jeruzalemu sa neodohráva iba nadprirodzene vo vnútri cirkvi, ale aj v rozvoji ľudskej kultúry a spoločnosti na prirodzenej úrovni.“ Ako uvidíme, spojitosť medzi obrazom Boha a usporiadaním spoločnosti má iný charakter, ako je to v prípade cirkvi, ale jednota v rozličnosti a rozličnosť v jednote sa aj mimo cirkiev realizuje na trinitárnom základe (trinitárny = vzťahujúci sa na Sv. Trojicu), aj keď si to neveriaci a často ani veriaci priamo neuvedomujú.

Striktný monoteizmus má tendenciu viesť ku kolektivistickému, a v niektorých prípadoch až k totalitnému usporiadaniu spoločnosti. Tak to bolo v prípade komunistických štátov, a tak je to aj v súčasnosti v moslimských štátoch, kde vládne *šaría*. Pospíšil však prezieravo poznamenáva, že sme svedkami toho, ako dochádza „k určitému implicitnému (implicitný = obsiahnutý, ale nevyjadrený) „zbožšťovaniu“ Európskej únie ako „samospasiteľného“ všelieku na nemoci európskej spoločnosti“. Našou úlohou je však demaskovať tieto skutočnosti ako modlárstvo.

Na druhej strane, chápanie Boha, ktorý je spoločenstvom osôb bytostne na sebe závislých, povedie k spoločnosti postavenej nie natoľko na moci,

ale prevažne na konsenze, dialógu, rešpekte k inakosti, teda k moderným formám demokracie.

Takýto systém usporiadania spoločnosti sa rozvinul výlučne v krajinách s dlhou kresťanskou tradíciou, a naopak – ani západnými peniazmi, technológiou, ale ani vojenskou mocou sa ju nedarí rozvinúť v krajinách ako Afganistan, Irak, Tunis, Líbya či Egypt.

Všimnime si, že spoločnosť v západných demokratických krajinách je založená na princípe ľudských práv. Sme radi, že už nežijeme v krajine, kde režim prikazuje, čomu máme alebo nemáme veriť, aké zamestnanie môžeme alebo nemôžeme vykonávať, kam môžeme alebo nemôžeme cestovať a podobne. Vážime si ľudí, ktorí k tejto slobode prispeli. Sme vďační za Williama Wilberforca, Martina Luthera Kinga ml., Václava Havla, Jána Langoša či Antona Sroholca, ktorí boli šampiónmi našich slobôd. Oni si ešte uvedomovali, že spoločnosť potrebuje nielen spravodlivosť a ľudské práva, ale aj lásku. Čím viac sa však v ľudskej spoločnosti presadzuje individualizmus a práva, tým viac sa vytráca láska.

Individuálne práva sú evidentnými pravdami o každom človeku, ktoré mu nemožno odňať, lebo sú Bohom dané. Práva tvoria etický základ, na ktorom spoločnosť prosperuje, chráni život a slobodu. Zdá sa, akoby práva boli absolútne. Mnohí sme počas totalitného režimu zakúsili, že bez rešpektovania individuálnych práv je správne a nesprávne iba názorom mocných. Lenže celý koncept etiky, ktorá je postavená na právach jednotlivca, je nedostatočný.

15. februára sa uskutočnilo v pražskom Karolíne slávnostné zhromaždenie, pri ktorom rektor Univerzity Karlovej vymenoval kazateľa Cirkvi bratskej na Slovensku, Jána Henžela za docenta. K získaniu vedeckej hodnosti v odbore teológie Jánovi Henželovi srdečne blahoželáme a prajeme v ďalšej službe na univerzite i v cirkvi Božiu pomoc, ochranu a vedenie.

George Athas v podnetnom článku *Čo je zlé na právach?* správne pripomína, že individuálne práva nevedú k súdržnosti spoločnosti tak, ako si myslíme. Myslíme si totiž, že spoločnosť bude dobre fungovať podľa hesla: „Čo nechceš, aby robili tebe, nerob ani ty iným.“ Aj kresťania si dokonca myslia, že ide vlastne o to isté porekadlo, ktoré poznáme od Ježiša: *Všetko, čo chcete, aby ľudia robili vám, robte aj vy im.* (Mt 7,12; zr. Lk 6,31) Ide však o podstatne odlišné ciele. Preto to predchádzajúce porekadlo môžeme nazvať nanajvýš strieborným pravidlom, ale Ježišovo porekadlo je zlatým pravidlom. Ježišove slová majú za cieľ spoločenstvo a vzájomnú závislosť. Heslo individuálnych práv má za cieľ individuálne práva a nezávislosť, pričom ponecháva priestor pre spoločenstvo iba ako dobrovoľnú možnosť. Ide o to, že individuálne práva uprednostňujú mňa, nie spoločnosť. Budujú plot okolo „mňa“, ktorý bráni „tebe“, aby si mi diktoval, čo môžem alebo nemôžem robiť. Podpora individuálnych práv tak nevyhnutne podporuje sebeckosť. Strieborné pravidlo: „Nerob to, čo nechceš, aby iní robili tebe“ sa v sku-

točnosti mení na: „Ty ma necháš robiť, čo chcem ja a ja ťa nechám robiť, čo chceš ty – a nepleťme sa navzájom do cesty!“ Japonský filozof Kitamori vysvetľuje, že strieborné pravidlo je základom silnej japonskej charakteristiky: nezúčastnenosti. Toto však nie je pravidlo sociálnej súdržnosti a harmónie, ale osobnej autonómie, ktorú Biblia nazýva aj hriechom.

Základnou jednotkou našej spoločnosti je jednotlivec. Preto každý z nás potrebuje rodné číslo a vlastnoručný (alebo elektronický) podpis. Lenže Boh nezaobchádza s nami ako s jednotlivcami, ale ako s osobami. Medzi nimi je dosť podstatný rozdiel. Jednotlivec je jednotkou ľudského druhu. Hoci tento ľudský jedinec má meno, pohlavie, vzťahy a históriu, všetko toto je okrajové. Jednotlivec je jednoducho JA. Osoby sa však definujú navzájom. Byť osobou znamená mať konkrétnu identitu (identita = ničím nezameniteľná podstatnosť), ktorá nie je definovaná iba mnou, ale aj inými osobami. Osoby sú teda tým, kým sú, lebo Boh ich stvoril pre vzťah s inými. To nás vracia k úvahám o trojjedinom Bohu.

Boh sa zjavil ako trojjediný. Je jednou bytosťou v troch osobách – Otec, Syn a Duch. To nie sú traja rôzni jednotlivci, lebo vtedy by sme mali troch bohov. Existuje iba jeden Boh, ale tri osoby. Otec nie je ani Synom, ani Duchom, hoci Otcom je iba pre svoj vzťah so Synom a Duchom. Bez Otca niet Syna ani Ducha. Rovnako bez Syna a Ducha niet Otca. Tieto tri odlišné, ale vzájomne sa určujúce osoby sú jedinou bytosťou – osobným a spoločným Bohom. Jednotlivé božské osoby nie sú nezávislé. Každá z nich je definovaná svojím vzťahom k ostatným. Toto pomáha pochopiť aj jednu z najzákladnejších právd o Bohu: „Boh je láska.“ (1Jn 4, 8, 16) Láska je podstatou Boha. Žiadna z božských osôb netrvá na svojich právach, ani nežije v odlúčení od ostatných. Žiadna z nich nevyžaduje od ostatných, aby jej nerobili to, čo by im nerobila ani ona. Naopak, každá božská osoba sa z lásky vzdáva svojich práv, aby ostatné naplnili svoje poslanie. Otec sa z lásky vzdáva Syna a posielá Ducha. Syn sa z lásky vzdáva svojej vôle v prospech otcovej a Duch plní svoje poslanie oslávením Syna. Taká je dokonalá láska Boha. Preto aj kresťanská etika nie je založená na právach, ale na láske.

Preto aj my máme medzi sebou zmyšľať tak, ako Kristus Ježiš: *On, hoci mal Božiu podobu, svoju rovnosť s Bohom nepovažoval za korisť, ale zriekol sa jej, keď vzal na seba podobu služobníka.* (Flp 2, 5–7) Ak je teda Ježiš vzorom nášho myslenia a správania, tak musíme prehodnotiť aj náš postoj k individuálnym ľudským právam. Sme stvorení, aby sme iných milovali aktívne, a nielen aby sme žili aj napriek tomu, že sú tu aj iní. Ako Kristovi nasledovníci sme cudzincami vo svete, ale sme povolaní milovať svojich blížnych ako samého seba a obetavo sa vzdávať svojich práv v záujme iných. Vzdávanie sa našich práv má svoj zámer. Nejde preto o kapituláciu pred svetom, ani o izoláciu od sveta či nadradené mlčanie. V záujme iných sme povolaní vzdať sa svojich práv. To znamená byť ľuďmi, ktorí sú stvorení na podobu trojjediného Boha. Preto máme byť opatrní ako hady a jednoduchí ako holubice (Mt 10, 16) a hovoriť pravdu v láske. (Ef 4, 15) Svet bude tliekať kresťanom za dobrovoľnícke služby spoločnosti, ale kresťanskú kritiku spoločenských štruktúr bude považovať za zlovestnú a hrozivú.

To by nás nemalo prekvapovať, lebo západná spoločnosť už nerozmýšľa v pojmoch spoločného dobra, ale v pojmoch individuálnych práv. Vidí iba jednotlivcov s právami a snaží sa odstrániť štruktúry, ktoré by tým právam prekážali. „Každý „jeden“ má právo na sebaurčenie a považuje sa za neprípustné, aby akýkoľvek „jeden“ iný mu toto právo upieral. Práva sme si zamilovali viacej ako spravodlivosť.“ Koncept práv, ktorý mal pôvodne chrániť spoločnosť a spoločné dobro, ho teraz ironicky podkopáva. Princíp osoby a spoločnosti sme obeťovali na oltári práv a individualizmu. Spoločnosť

k nám už nepristupuje ako k mužom a ženám, chlapcom a dievčatám, manželom a manželkám, otcom a matkám či synom a dcéram. Pristupuje k nám iba ako k jednotlivcom – bez mena, bez pohlavia, bez predkov a bez detí. Pojmy, ktoré nás definujú a dávajú do vzťahu s druhými, boli pohltené jedným veľkým „JA“, ktoré znamená iba to, že som „NIE TY“. Nečudujme sa, že pre banku či mobilného operátora sme číslo a pre zamestnávateľa ľudský zdroj. Spoločnosť, založená na individuálnych právach, stojí pred dilemou: zachovávať individuálne práva a oslabovať ochranu ľudského života, alebo ochraňovať život, ale obmedzovať určitých ľudí tým, že im uprie ich individuálne práva? Evanjelikálna etika považuje ľudí za osoby a uznáva, že so všetkými ľuďmi treba zaobchádzať s láskou a rešpektom, lebo majú hodnotu darovanú Bohom. Avšak rozdiely v osobnej zodpovednosti, schopnostiach a situácii znamenajú, že je správne niektorým ľuďom obmedziť ich individuálne práva.

Láska a úcta k ich životu nás vedie k tomu, že nedovoľujeme neploletým deťom viesť autá a podpisovať právne dokumenty, hoci si to niekedy až hystericky vyžadujú. To považujeme za samozrejmé, ale v iných oblastiach to už pripustiť nechceme. Napríklad snahy o novú definíciu manželstva tak, aby zahŕňala aj partnerov rovnakého pohlavia, spočívajú na snahe o rovnakosť a odstránenie diskriminácie. Sme natoľko zaplavení individualizmom, že sme už prestali vnímať kolektívny zámer manželstva. S pocitom oprávnenosti sa homosexuálne páry dožadujú svojho individuálneho práva na manželstvo. Z tohto hľadiska predefinovať manželstvo tak, aby zahŕňalo aj ich právo, vyzerá byť logickou nápravou doterajšieho právneho systému. Lenže manželstvo nie je individuálne právo, ale sociálna inštitúcia, ktorá vytvára v spoločnosti právny priestor na plodenie detí. To si vyžaduje dve konkrétne osoby: sexuálne zrelého muža a sexuálne zreľú ženu. Manželstvo je tak prostriedkom, ktorým osobná identita prispieva k zvyšku spoločnosti. Preto treba sex kontextualizovať v rámci celej spoločnosti, a nielen vo sfére jednotlivca. Prostriedkom pre túto kontextualizáciu je manželstvo. Pre evanjelikálnu etiku je neprijateľný pohlavný styk nielen ľudí rovnakého pohlavia, ale akýkoľvek sex mimo vlastného manželského zväzku. Akokoľvek neuveriteľné sa to zdá, dôvodom k tomu je láska a úcta k osobám.

Reflexiu o podstate a správnom fungovaní konkrétnych inštitúcií, akými sú manželstvo a rodina, cirkev a medzidenominačné zoskupenia, štát a medzinárodné zoskupenia, odsunieme do inej práce, ktorá bude pojednávať o aplikovanej, resp. špeciálnej etike. ■

Z knihy J. Henžel:
Prečo a ako milovať;
Úvod do evanjelikálnej etiky

5. marca predstavilo v Novom evanjelickom kostole na Legionárskej ul. v Bratislave vydavateľstvo Porta Libri novú knihu: *Martin Luther – život a dielo reformátora* od významného amerického historika a učenca Rolanda H. Baintona. Táto kniha už síce na Slovensku vyšla (Návrat domov, 1999), no vydavateľstvo Porta Libri ju pri príležitosti 500. výročia reformácie pripravilo v novej reedícii. Na slávnostnej prezentácii odznela úvaha popredného slovenského bibliografa, historika knižnej kultúry a cirkevných dejín, **Miloša Kovačku**. (Úvahu pre chorobu autora predniesol jeho syn.)

NEPOTREBUJEME NOVÉHO LUTHERA?

Na stránkach Slovenských národných novín sa pred časom zjavil článok slovenského kňaza s titulkom: Nepotrebujeme nového Luthera! Vystúpil v ňom proti Róbertovi Bezákovi, no autorským pozadím bol zjavný útok na Martina Luthera. Keďže nikto na článok nereagoval, nedalo mi. Kňaza som dôrazne upozornil na jeden z významných dôsledkov Reformácie, ktorým bol a je slovenský kresťanský spev, ktorý rozochvieval srdcia, kultivoval jazyk a mal, okrem iného, nezastupiteľný podiel na zásadnej premene Horného Uhorska na novodobé Slovensko.

Zaslúžil sa oň popri iných Juraj Tranovský, označovaný za slovenského či slovanského Luthera, pretože práve na Luthera, na jeho spevník, svojou piesňou nadväzoval. Ak by nebol býval pod ochranou manželov Suňogovcov na Slovensko prišiel, stali by sa temnejšími celé stáročia v našich duchovných dejinách. Takýchto mimoriadne významných dôsledkov reformačného pohybu, ktoré smerovali od Luthera na Horné Uhorsko, je však omnoho viac.

Bainton nás dielom o Martinovi Lutherovi vyzýva, aby sme dôkladne poznali naše domáce dejiny práve z hľadiska Lutherovej reformácie. Mali by sme si pri každej Baintonovej kapitole uvedomovať, že Horné Uhorsko – rodiace sa Slovensko o Lutherovi, a to bezprostredne po jeho vystúpení pred päťsto rokmi proti odpustkom, informovali wittenberskí študenti, ale zaujímali sa oňho i predstavitelia šľachty, ba i členovia kráľovskej rodiny. Mám na mysli kráľovnu Máriu Uhorskú, ktorú Martin Luther v ťažkom smútku po manželovej smrti povzbudzoval duchovným slovom. A ona mu odpovedala jedinečným echom, piesňou *Mám-li kríž svoj nésti, Svetu býti v nevážnosti pro Krista*, ktorú poznáme v dikcii Daniela Krmana. Alebo je to list či listy Fraňa Révaia, stoličného predstaviteľa Turčianskej župy a vysokého kráľovského úradníka, uhorského podpalatína, ktorý si s Martinom Lutherom o veciach viery dopisoval. V pozoruhodnom Lutherovom liste, ktorý sa zachoval, Martin Luther Fraňovi Révaiovi vysvetľuje, prečo je lutherský výklad Večere Pánovej čistým evanjeliovým učením a Večera Pánova je milovanou sviatostou víťazstva

Ježiša Krista nad hriechom a smrťou. Lutherov list do Turca, kde ho čítali na Sklabinskom hrade, stal sa rešpektovaným posolstvom: mal obrovský podiel na spontánnom prijatí reformácie v celom Turci. Navrhol som evanjelickým predstaviteľom, aby sa tam uskutočnili jubilejné hradné služby Božie, aké tam kedysi bývali, na ktorých by odzneli nielen najdôležitejšie pasáže révaiovsko-lutherskej korešpondencie, ale i kompetentný úsek z Baintona.

Nezabudnuteľne na mňa zapôsobil obraz, ktorý sa dá vidieť v Melanchtonovom dome v Brettene v Nemecku. Je to výjav, ktorý zachytáva prvý prednes Augsburského vyznania. Jasne rozlišuje nadšenie vyznávajúcich a fialovo-červené tváre odporcov. Aj keď Luther nebol v Augsburgu, keď tamojšie nemecké kniežatá v roku 1530 po nemecky prednášali Augsburské vierovyznanie, predseda Filip Melanchton ho predkladal ako text vyslovene lutherský. Samotný Luther sa k jeho zneniu postavil s najväčším rešpektom. V jednom filme o Lutherovi vidíme reformátora s manželkou Katarínou von Bora na úpätí zeleného údolia, ako im jazdci cválajúci z Augsburgu zvestujú: zvíťazili sme! V Baintonovi hovorí o tom výborná augsburská kapitola. Augsburské vyznanie malo mimoriadny ohlas, rezonovalo jedinečne i na Slovensku. Východoslovenská reformácia sa ním doslova inšpirovala a prostredníctvom neho definovala vyznaním, ktoré sa podľa názvu piatich východoslovenských kráľovských miest označovalo ako Confessio Pentapolitana. Spísal ho na podklade vyznania Augsburského rektor bardejovského gymnázia, priateľ Melanchtonov i Lutherov, Leonard Stöckel, ktorý Uhorsko, špe-

ciálne Slovensko, podobne ako Melanchton Nemeco, obdaroval modelom evanjelického gymnázia. Stöckelovo *Confessio Pentapolitana* od roku 1549 utváralo našu domácu cestu k Augburskému vyznaniu príkladom odvážneho utvorenia reformačnej platformy. Nečudo, že ho čoskoro nasledovali ďalšie vyznania, ktoré sa zrodili na dnešnom slovenskom území. Sedem banských miest v roku 1559 prijalo *Confessio Heptapolitana* a dvadsaťštyri spišských miest v roku 1669 deklarovalo vierovyznanie *Confessio Scepusiana*. Všetky tri spomenuté vyznania viedli k vytváraniu evanjelických zborov a luteránskych bratstiev či kontubernií, ktoré v priebehu 16. storočia vytvorili predpoklady pre postupný zrod a integráciu evanjelickej cirkvi augburského vyznania na Slovensku.

Evanjelická cirkev a. v.

Bainton síce o tom vo svojej knihe o Martinovi Lutherovi nehovorí, no známe je, že po Lutherovej smrti bolo potrebné zjednocovať rozličné reformačné prúdy. Teologické riešenie sa našlo vo *Formule svornosti*, ktorá pomohla dotvoriť súhrnný dokument o učení evanjelickej cirkvi augburského vyznania: totiž *Knihy svornosti*, ktoré na Augsburské vyznanie nadväzujú. Bolo viac pokusov, ktoré mali v úmysle priviesť protestantské prúdy v Hornom Uhorsku k prijatiu *Formuly svornosti*. Napokon sa to podarilo Eliášovi Lánu, turčianskemu seniorovi. V Turčianskom Svätom Martine v marci roku 1608 vyzval k definitívnemu prijatiu formuly. Dostalo sa mu dobrého echa: hornouhorské stolice, zastúpené svetskými predstaviteľmi a duchovnými zástupcami bratstiev či kontubernií, prijali v roku 1610 pozvanie palatína Juraja Turza do Žiliny na synodu, kde za svoju teologickú i organizačnú platformu vyhlásili *Knihy svornosti* vrátane *Formuly*, a prijali synodálne *Akty a závery, zákony a ustanovenia*. Žilinská synoda s nadväznou Spišskopodhradskou synodou takto založili Evanjelickú cirkev augburského vyznania, ktorá je historicky vôbec prvou definičnou slovenskou organizáciou. Utvorila na báze materinského slovenského jazyka víziu i ponímanie budúceho Slovenska. Združila hornou-

horské župy. Do mapy Horného Uhorska zakreslila vierou, jazykom i spevom sceľované Slovensko. Prví superintendenti boli povedomí Slováci. Boli to oni, ktorí cirkevnú organizáciu evanjelikov a. v. utvorili tak, aby popri Slovákoch mali v cirkevnej správe primerané zastúpenie i národnosti na území Slovenska. Ak sa z Horného Uhorska práve takto rodilo Slovensko, má na tom nehnúcu zásluhu práve Martin Luther.

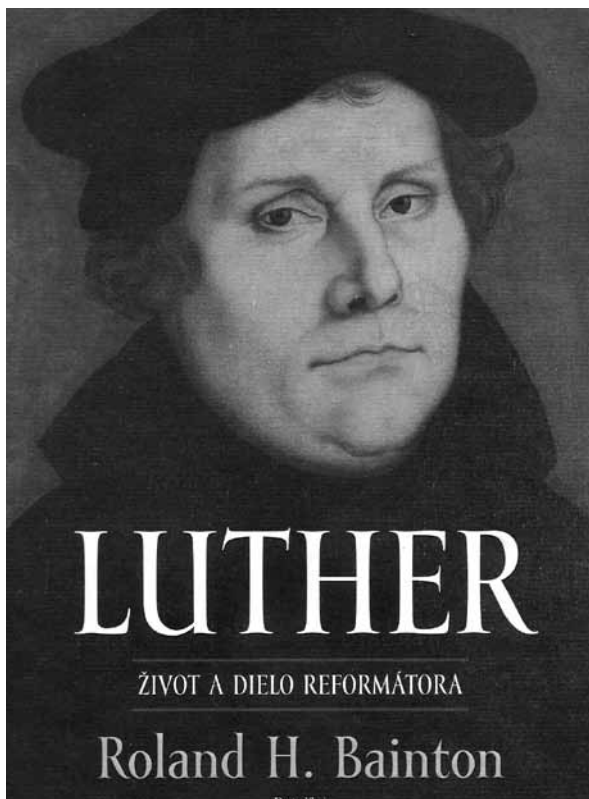
Najstaršia kniha na Slovensku

Pred Žilinskou synodou, ale najmä po nej, sa na Slovensku začala pozoruhodne rozvíjať slovenská knižná kultúra. Na jej počiatku stojí *Bardejovský katechizmus* – Malý katechizmus Martina Luthera z roku 1581, ktorý je najstaršou známou knihou na Slovensku. Bola vytlačená v Bardejove v slovakizovanej češtine – vtedajšej domácej spisovnej reči slovenskej. Je aj najstaršou knihou slovenskej literatúry pre deti a mládež. Lutherov Malý katechizmus vyšiel vo viac ako 312 slovenských vydaniach a je nelen najstaršou, ale i najvydávanjšou našou knihou. Je vynikajúcim dokladom toho, ako Martin Luther

privádzal k Hospodinovi slovenskú mládež a vieru v Boha ukotvil do srdca evanjelických generácií. Zachované exempláre svedčia o tom, že študenti i prostí ľudia zanechali na jej stranách stopy svojich rúk. Lutherove texty s empatiou čítali a milovali. O evanjelickú katechézu Slovákov na luterských základoch sa starali nezabudnuteľné osobnosti slovenského kresťanstva a duchovnej kultúry: Severin Sculteti, Ján Pruno, prví superintendenti: Eliáš Láni, Samuel Melikius, Izák Abrahamides, po nich Daniel Pribiš a nespočetný rad ďalších. Čítajme Baintonovu katechizmovú kapitolu a priznajme si pritom, koľko slovenských charakterov sa v tejto útlej knižočke zrodilo. Bez nej by sme

u nás nemali toľko pevných postojov a ani toľko šlachetnosti. Naše dejiny by sa vyprázdnil. Nemali by sme Štúra, Hurbana, Hodžu, Kuzmányho, Hviezdoslava, ba ani Rázusa. Nemali by sme tisíce ďalších, ktorí sa modlili a pracovali: v útrapách a námahách, ba i v smrti boli napokon požehnaní.

Priatelia, vezmime a privítajme s láskou Baintona: otvorme kapitolu o Lutherovom spevníku, o jeho

dvadsiatich štyroch piesňach, ktoré sa neskôr stali jadrom *Cithary sanctorum*, kancionála viacerých národov, ktorý si podľa autora či prekladateľa Jura-ja Tranovského vyslúžil meno dávnych ctihodných časov: *Tranoscius*. *Cithara* s Lutherovými piesňami nezahynula, nepodľahla, hoci voči nej s najväčším úsilím pracovali dve univerzity: trnavská i košická. *Citharu* vyznavačsky nosievali státisíce evanjelikov do chrámov i tajných lesných kostolov, úchvatne z nej spievali prosté rodiny. Piesne *Cithary* poznali naspamäť, spievali za rána cestou do práce: *Aj, již vychází slunéčko*, navečer cestou z práce. Modlili sa a spievali na Hornej i Dolnej zemi, udržali pri živote a kultivovali jazyk Slovákov. *Cithara* vyšla 215-krát, je u nás najvydávanejšou spomedzi tých kníh, ktoré sa zrodili na území Slovenska. Môže niekto – hľadiac na toto piesňové bohatstvo, ktoré si žiada nové piesne na slávu Hospodinovu – povedať: Ne-potrebujeme nového Luthera?

Prvá slovenská Biblia

Podobne čítajme Baintonovu kapitolu o Lutherovom preklade Biblie svätej do nemčiny. Známe je, že Luther ponajprv do nemčiny preložil a vydal Novú zmluvu. Podobne Slováci. Skôr ako vyšla ucelená hallská *Biblij Swatá* v roku 1722 v preklade a úprave Mateja Bela a Daniela Krmana, vyšla v Halle v roku 1709 Nová zmluva v preklade Mateja Bela, banskobystrického rektora, neskôr bratislavského farára.

Celkom prvé slovenské prekladanie Biblie sa odohralo desaťročia predtým – podobne ako Lutherovo na hrade Wartburg – a to v Turci, na hrade Blatnickom. V roku 1682 hradná pani Katarína Sidónia Révaiová, patrónka, fautorkyňa, milosrdná živiteľka slovenských väzňov odsúdených krutými prešpor-skými súdmi, pozvala na hrad a do jeho okolia, vynikajúcich biblistov Slovákov, ktorí sa navracali z vyhnanstva, a to superintendenta Martina Tarnóciho, kňaza i rektora Tobiáša Masnicia, ako aj mladučkého Daniela Krmana, vospolok skvelých biblistov, ktorí vykonali prvé kroky na prvom, dnes neznámom preklade slovenskej Biblie. A hoci sa zámer nevydalil, predsa prekladateľské kroky slovenských biblistov zavŕšil Daniel Krman, ktorý o štyridsať rokov neskôr s Matejom Belom

editoval prvú hallskú, totiž slovenskú Bibliu. Po troch hallských vydaniach prišla Biblia prešpor-ská, prvá, ktorá vyšla na území Slovenska, v Bratislave, a na vydanie ju pripravil Michal Semian, bratislavský farár.

Môže niekto, kto toto všetko vníma, povedať: nepotrebujeme nového Luthera? A to práve v tomto meste, kde sa odohrali v 70. rokoch 17. storočia kruté prešpor-ské súdy? Kde približne sto luteránskych a kalvínskych kňazov volilo radšej rozsudok trest smrti, neskôr zmenený na galejný trest a neprijali ponúkaný exil, medzi nimi známi slovenskí kňazi Tobiáš Masnecius, Ján Simonides a Juraj Láni. Ich postoj zjavne potvrdzuje ono lutherské: Tu stojím, inak nemôžem!

Mohli by sme pokračovať množstvom slovensko-lutherských konexií až do našich čias.

Drahí moji, spomínam s Vami na našich vodcov a uzatváram: Privítajme a čítajme Baintona ako knihu ozaj svetovú, vítanú a oceňovanú v mnohých krajinách, vynikajúco napísanú, no čítajme ju sa radostou aj ako knihu, ktorá rozsvetľuje dejiny Slovenska a potvrdzuje ich lutherský tón. ■

VÝCHODOSLOVENSKÉ
STRETNUTIE MLÁDEŽE

28.—29. APRÍL 2017

HERMANOVCE
NAD TOPĽOU

registrácie a info na www.uniadm.sk

(Kvôli zachovaniu bezpečnostiv článku spomínanej postavy používame pseudonym a nezobrazujeme jeho tvár.)

OD ATEIZMU K PREKLADU BIBLIE

Napísala: MARY TINDALL, Nemecko

Preklad: WYCLIFFE SLOVAKIA / Foto: DALE PEACOCK

Vyrastajúc v neslobodnej západoázijskej krajine, Reza nikdy neprijal islam, ktorý je väčšinovým náboženstvom tejto krajiny. Naopak, považoval sa za ateistu. Na pôde svojej vysokej školy otvorene vyjadroval svoje názory. Jedného dňa upútali jeho sekulárne postoje pozornosť polície. Zabavili mu knihy a tajne ho odvliekli do väzenia. Jeho rodičia ho tri mesiace hľadali.

Nakoniec sa Reza vrátil domov s podliatinami na tvári a s poznaním, že nie je v bezpečí vo vlastnej krajine. „Zišiel si z cesty,“ – povedal jeho otec. „Nepatríš do spoločnosti.“

Krátko potom Reza ušiel do Strednej Európy, kam prišiel ako utečenec. Usadil sa v Nemecku a našiel si prácu vo fast foode. Tu stretol svojich ďalších druhov, utečencov. Jeden z nich takmer denne po dobu dvoch rokov otvorene hovoril s Rezom o svojej kresťanskej viere. „Boh má s tebou plány,“ – po-

vedal Rezovi. „Ja, moja rodina a môj cirkevný zbor sa za teba budeme modliť.“

V tej dobe si Reza jeho slová nepripúšťal k srdcu. Jeho mama sa modlila za to, aby prijal islam, ale zdalo sa, že jej modlitby jeho život len zhoršovali.

Známa tvár

Približne dva roky po jeho príchode do Európy mal Reza problémy s vízami. Prišiel o svoj byt a povolenie pracovať v Nemecku. Odišiel do utečeneckého

tábora. Bol osamelý a znechutený. Raz v noci sa rozhodol, že na čas ujde z preplneného tábora a odíde vlakom do iného mesta. Tam si všimol tabuľu, ktorá informovala o cirkevnom zbore pre ľudí z jeho krajiny. Reza stále neveril v Boha, ale zo zvedavosti vošiel do budovy. V rohu sa modlila skupina kresťanov. Potom zbadal známu tvár „muža z reštaurácie. „Aleluja, Boh k nám priviedol Rezu!“ – povedal. „Modlili sme sa za teba.“ V ten večer Reza otvoril Bohu svoje srdce a začal nasledovať Krista. V tom čase Reza stretol Roberta, člena Wycliffe, ktorý pracuje s utečencami z jazykovej komunity Elegant. Ich jazykom hovoria približne štyri milióny ľudí z Rezovej krajiny. Robert navrhol Rezovi, aby pomohol pri projekte prekladu Biblie do tohto jazyka a Reza nadšene súhlasil. Tímu sa následne podarilo zabezpečiť Rezovi legálny pobyt v Nemecku, čo mu umožnilo zostať v krajine. Jeden z prvých materiálov, na ktorom pracoval, bol dokument o význame prekladu Biblie. Bol vytvorený so zámerom vysvetliť tímu prekladateľov, prečo je ich práca taká dôležitá.

Napriek tomu, že Reza mal aj naďalej ťažkosti, jeho nová viera mu dodávala silu. „Sledoval som, ako Boh obnovuje vo mne, čo bolo hriechom zničené,“ – hovorí. „Môj život ešte zďaleka nebol niečím, čomu by sme dali prívlastok „normálny“, ale v duši som prežíval úžasnú slobodu. Strach, ktorý som dovtedy mal, zmizol.“

Skúška viery

V uplynulom desaťročí, odkedy sa Reza stal kresťanom, preskúšalo jeho vieru niekoľko ťažkých skúseností. Vo vzťahu s rodičmi prežíval napätie, lebo im nemohol povedať o svojej práci na preklade Biblie. Napriek tomu Reza dúfa, že ho čoskoro navštívia v Európe. To, že nežije vo svojej rodnej krajine, mu tiež nezaručuje bezpečnosť. Aj keď žije ďaleko odtiaľ, ešte stále máva telefonáty uprostred noci. Vyhrážajú sa mu ľudia, ktorým prekáža jeho práca.

Deje sa to aj v súčasnosti, keď Reza s manželkou vychovávajú svoju dcéru a pokračuje v prekladateľskej práci. Občas sa hrozby zmenili na realitu. Reza mal suseda, ktorý pochádza z krajiny v blízkosti jeho domoviny. Raz tento sused zazrel Bibliu v Rezových rukách. „Si nasledovníkom Krista?“ – opýtal sa Rezu. Potom ho uderil do tváre a rozbil mu nos. Susedia zavolali políciu, ale Reza odmietol podať žalobu.

O niekoľko rokov neskôr Reza stretol tohto muža na kresťanskej konferencii vo svojom miestnom zbore. Muža tak ohromila Rezova vládňosť, že sa stal kresťanom.

„Spomenul som si, že Boh hovorí: Ty rob svoju prácu a ja sa postarám o ostatné,“ – hovorí Reza. „To je to, čo prežívam vo svojom živote s Bohom.“ Keď sa Reza ohliada späť na to, ako Boh nečakaným spôsobom naplnil svoj plán v jeho živote, prežíva hlbokú vďačnosť. Hovorí: „Keď som bol ateistom, mal som odpor voči náboženstvu a odmietal som všetko, čo malo náboženský podtón alebo niečo spoločné s Bohom. Takže je to až neuveriteľné, ako mi Boh pripravil celú túto cestu. Avšak pre nášho Boha to nie je nemožné. Preto, keď sa rozprávam s ľuďmi, hovorím im, že toto nie je náboženstvo – je to vzťah.“

Pre Boha je to možné

V priebehu niekoľkých uplynulých rokov Reza prevzal väčšiu úlohu v prekladateľskom projekte do jazyku Elegant po boku Roberta a niekoľkých utečencov z komunity Elegant. V súčasnosti je projektovým manažérom. Navyše, popri jeho práci na plný úväzok dokončuje vysokoškolské štúdium a vedie biblické štúdium vo svojom cirkevnom zbore pre migrantov z jeho krajiny.

Zo všetkých síl sa snaží ubezpečiť ľudí z komunity Elegant, že preklad nie je len verný, ale aj zmysluplný. Hovorí: „Mali by sme pochopiť ich pôvodné zázemie a ich kultúru, pretože potom im môžeme

PLANT.sk

„23+“ je network, ktorý funguje popri mládežníckej konferencii CB – UPDATE. Cieľovou skupinou sú mladí ľudia. Jeho zámerom je praktické učenie a misijný životný štýl práve v období života, keď mladý človek čelí najväčším rozhodnutiam. Na poslednej konferencii i náš network priniesol tému „Biblia 1na1“ Práve na túto tému sme chceli nadviazať počas „23+“ víkendu a tak sa 24.–26. februára stretli v zbore CB v Nitre viacerí mladí ľudia, aby si vyskúšali, ako by mohlo vyzeráť čítanie si Biblie v dvojiciach/trojiciach. Je to svojím spôsobom nástroj na osobný rast nielen pre veriacich ľudí, ale aj pre ľudí, ktorí sú ochotní čítať Bibliu skor, ako si spravia o nej svoj názor.

Na stretnutí v Nitre sme preberali Pavlov list Efezanom. Náš hosť z Anglicka nám pomáhal pochopiť ho ako celok, a učili sme sa aj ako ho rozdeliť na zvládnuťelné celky a ako prakticky pochopiť ich význam. Bol to super strávený čas pri otvorenej Biblii, v dobrej spoločnosti v pohostinnom prostredí nášho nitrianskeho zboru. Keďže Boh nemlčí, ale hovorí cez svoje slovo, je našim presvedčením, že ho môžeme počuť aj my.

Bolo to užitočné stretnutie. ■

Tomáš Henzel, kazateľ CB v Nitre.

lepšie slúžiť.“ Počas toho, ako prekladá niektoré pasáže Písma z pôvodného hebrejského textu, slová a udalosti mu vystupujú do popredia. „Cítim tam spojitost s mojou kultúrou, rozumiem tomu a dokážem si to predstaviť.“ Chce, aby aj ľudia z komunity Elegant vnímali túto spojitost a myslí si, že sú tomu zvlášť otvorení kvôli ťažkostiam, ktoré majú v domovských krajinách a kvôli tomu, že sú utečencami.

„V tom regióne [v mojej domovine] ľudia niekedy nevedia, kde nájsť pravú lásku. Ja som ju našiel – v Biblii. Boh to odhaľuje vo svojich slovách. Nepotrebujeme zbrane; nepotrebujeme množstvo peňazí – len Slovo. Táto kniha prináša oboje: lásku aj pokoj.“ Tím spoločne preložil Evanjelium podľa Jána, Skutky apoštolov, príbeh Jozefa a príbeh Abraháma. Práve prebieha preklad mnohých ďalších častí Biblie. Preložené časti Písma sú distribuované vo forme brožúrok a audio nahrávok na CD. Vysielať ich v satelitnej televízii aj v rádiu v Rezovej krajine. Tím vytvoril aj webovú stránku, účet na Facebooku, kanál na Youtube a aplikáciu pre iPhone, aby si ľudia mohli stiahnuť texty, audio nahrávky a videá do počítačov a smartfónov.

„Som ohromený. Ľudia z celého sveta si sťahujú túto aplikáciu,“ – hovorí Róbert. „Dokonca aj v Rezovej krajine, kde nie je jednoduché vlastniť iPhone, si ju ľudia sťahujú a používajú ju, čím veľmi riskujú.“

Ale pre mnohých ľudí z komunity Elegant mať Božie slovo vo svojom jazyku stojí za toto riziko. Rovnako tak pre Rezu je zasvätenie svojho života prekladateľskej práci hodné všetkých obetí. „Mojou víziou je, že naši ľudia spoznajú Boha a zažijú s Ním to, čo som s Ním zažil ja. Mojou túžbou aj snahou je, aby sa o ňom ľudia dopočuli a spočinuli v Jeho náručí. V Biblii sa píše, že nás nič nemôže odlúčiť od Jeho lásky. Problémy ani vojny. Je to pravda – nič nás neodlúči.“ ■

OBZVLÁŠT NEBEZPEČNÝ FILANTROP

TOMÁŠ KOMRSKA (Autor je vodič trolejbusu)

Ranná dopravná špička je už pomaly zažehnaná. Ale pred priechodom pre chodcov je nezvyčajne dlhá kolóna. Aha, niečo sa tam stalo, a na dvojprúdovej ceste v jednom smere je jeden pruh blokovaný dopravnou nehodou. Pri príchode k tomuto miestu tuším príčinu nehody, pretože dôsledky hovoria jasnou rečou.

Za priechodom leží odhodnené luxusné auto s rozpáraným zadkom a pred priechodom smutno zavadzia trolejbus s rozškľabenou prednou maskou. Svoje tušenie som si neskôr u kolegov overil a žiaľ, potvrdil.

Vodič robustného osobného auta pri jazde na zelenú zbadá pri priechode osobu, ktorej sa rozhodne náhle umožniť prechod, aj keď chodci majú červenú. Prudko zabrzdí a bohémym gestom chce umožniť vybranej, zrejme kráske, prejsť cez priechod. Lenže v tej chvíli sa mení na kozmonauta, pretože nič netušiaci, spolovice obsadený trolejbus idúci za ním, spravidla ani nestačí zareagovať. Alebo vodič trolejbusu vedome riskuje náraz a brzdi len tak, aby mu ľudia vo voze nepopadali, a filantropa odstreli ďaleko pred seba.

Kto je na vine?

Neviem.

Ale keď ty dávaš almužnu, nech nevie tvoja ľavica, čo robí tvoja pravica...

Púšťať ľudí na priechode je iste veľmi krásne a galantné gesto. Ale nie vždy.

Pred dobrosrdečným aktom na ceste plnej prúdiacich áut treba veľmi zreteľne dať najavo okolo, a hlavne za mnou idúcim vodičom, čo chcem urobiť.

Vodič MHD je v prvom rade zodpovedný za pasažierov, potom za zverený trolejbus a až potom za pomačkané plechy iných účastníkov premávky.

Ľudia vo voze nie sú pripútaní. Niektorí stoja, niektorí sa ani len nedržia a už vôbec nesledujú, čo sa vpredu deje. Nemôžu preto – ani len reflexne – zareagovať na prudké brzdenie. Prudko núdzovo brzdiť sa dá len s úplne, po strop naloženým trolejbusom, pretože vtedy sa stáva človek človeku airbagom.

Nechávať si optimálny odstup za iným vozidlom je ťažké. Pretože bezpečná brzdná dráha trolejbusu je dlhšia ako pri iných autách – a pri len troška väčšom odstupe sa do medzery nasťahuje iný, myšičiek chytivý pretekár.

Myslím si, že robiť dobro, pomáhať iným v núdzi, a to bez fanfár, je potrebné a chvályhodné.

Ale môžem svojím dobrým skutkom aj ublížiť?

Domnievam sa, že sú v živote situácie – a to nielen na ceste, keď nielen ľavica musí vedieť, čo robí pravica; ale ešte aj tí, čo sú za mnou a vôkol mňa. Pretože inak to môže dopadnúť veľmi, veľmi nepríjemne. Si myslím. ■

KRÍŽOVKA			„Aj krátky život je dostatočne dlhý na dobrý a...“ Cicero						
Autor: Peter Kailing	Zápisník	Turecké mesto	Prúd	Ruský veľtok	TAJNIČKA	Pomôcky: Anno, Re, LB, EN, Rámu	Zmluva	Slavomír (dom.)	Rúcho sudcov
Nakrúť					•	Ticho! Kartársky výraz			
Odberala					•				
Takto				Rúbal Indonéz. rieka	•				
Vnútri (lek.)			Register tona (zn.) Tuná		•	Tvoja (česky) Muž. meno			
Čerti					•		Preorávaj Abvolt (skr.)		
	Odtlačok po chodidle	Zmýva Balkán. kuch. špecialita			•			Podvázka	Okno (maď.)
Ozn. áut Svidníka			Nejedovatý had Roku (lat.)		•				
Čaj (cudz.)				Chem. zn. Iridia Od (rus.)	•		Zn. libry Mier (čes.)		
Zrenovuj					•	Držal Jemu			
Nemohra					•				
Alebo (básn.)				Istanbulčan	•				

Tajnička krížovky z RELAXU Dialóg č. 2/2017

Hnevala som sa na Boha, že nemám topánky, no keď som uvidela človeka bez nôh, začala SOM MU ĎAKOVAŤ
 Oblasť publikáciu KRÁĽOVSKÉ MESTÁ posielame **Viere Lehetovej do Hermanoviec.**

Vyriešenú tajničku krížovky a ostatné úlohy posielajte e-mailom alebo poštou na nižšie uvedené adresy: svatava@swanmail.sk,
 DIALÓG, Sadová 28, 900 51 ZOHOR do 10. 4. 2017.

Nezabudnite nechať na seba kontakt (meno, telefón, adresa).

Správneho riešiteľa odmeníme reprezentačnou obrazovou publikáciou z vydavateľstva Media Svatava.

Správnou odpoveď z tohto čísla uverejníme v Dialógu 4/2017.

500

Hans Küng zhrnul svoju doterajšiu teologickú spisbu do štyroch praktických požiadaviek, ktoré majú na praktickej úrovni potvrdiť úprimnosť ekumenických snáh zo strany rímskokatolíckej cirkvi.

Prvou je požiadavka rehabilitácie augustiniánskeho mnícha a teológa Martina Luthera. Osoba reformátora je vždy ochrannou známou reformačného procesu a procesov, ktoré reformácia spustila. Formálna rehabilitácia Martina Luthera by otvorila veľa ešte nespracovaných návrhov teologického pohľadu na sviatosť, cirkev, klérus a jeho postavenie a vzťah k laikom. Plná rehabilitácia by bola začiatkom hlbokých inštitucionálnych zmien rímskokatolíckej cirkvi.

Druhou tézou, ktorú prezentuje Hans Küng, je zrušenie exkomunikácií z obdobia reformácie. Tie vlastne vieroučne a disciplinárne zabezpečili hegemoniu katolíckej náuky pri interpretácii spoločnosti a jej poriadku. Reformátori sa postavili na čelo procesov, ktoré viedli k budovaniu spoločnosti, v ktorej pápež už nemal dominantné postavenie. Tí, ktorí učili inak ako pápež a jeho lojálni pomocníci, sa postavili na čelo reformných spoločenských, ekonomických a politických hnutí. Tie viedli k sekularizácii a demokratizácii spoločenských aj cirkevných pomerov. Zrušiť exkomunikácie z obdobia reformácie by však muselo viesť aj k pripusteniu teologickej plurality v dnešnej rímskokatolíckej cirkvi – a k istej forme rehabilitácie dnešných neželaných teologických prúdov a ich autorov, od teológie oslobodenia až po jednotlivých „neshválených“ autorov vrátane Hansa Künga.

Tretou požiadavkou, s ktorou Hans Küng prichádza, je uznanie protestantských a anglikánskych

MIROSLAV KOCÚR
(Teológ, publicista,
vysokoškolský pedagóg.)

Prečo je Martin Luther aj 500 rokov po svojom neúspechu reformovať rímskokatolícku cirkev predmetom úvah teológov aj cirkevných lídrov? Mohli by sme to pochopiť, ak sa bližšie pozrieme na text jedného z najcitovanejších katolíckych teológov súčasnosti. Hans Küng 1. marca 2017 publikoval svoj text k posolstvu Reformácie v jeho chápaní z perspektívy kresťana a katolíka, ktorý má dosť slobody kriticky komentovať pozície rímskokatolíckej úradnej cirkvi a jej pastierov. Zároveň teologicky necíti potrebu stať sa členom inej kresťanskej denominácie.

cirkevných úradov. To by znamenalo otvorenie ďalších doteraz teologicky neprijateľných interpretácií, týkajúcich sa sviatostí: predovšetkým sviatosti vysvätenia kňazstva, ktorá zabezpečuje klérocentrické fungovanie rímskokatolíckej cirkvi. Ďalej i jej hierarchické fungovanie na čele s rímskym biskupom ako absolutistickým monarchom, ktorý sústreďuje vo svojich rukách všetku výkonnú, zákonodarnú aj súdnu moc. Do akej miery to dodáva rímskemu katolicizmu v dnešnej dobe krízy inštitúcií punc funkčnosti a akčnosti, to by bolo predmetom dlhej diskusie.

Štvrtou požiadavkou, ktorú Hans Küng artikuluje, je vzájomná eucharistická pohostinnosť kresťanských spoločností a komunít. Tu je na stole predovšetkým náuka o eucharistii a teologické tézy o eucharistickej transsubstanciácii, transfinalizácii či transsocializácii. Tieto tézy sú ďaleko od každodenného vnímania kresťanských komunít, ktoré túžia pri spoločnej sociálnej či misijnej činnosti spoločne sláviť aj eucharistiu. A to nielen ako magický rituál, ktorý je odmenou pre dobrých katolíkov, ale aj ako prirodzené vyjadrenie Božej prítomnosti a zdroj nádeje a ľudskej spolupatričnosti veriacich v ich každodennom kresťanskom živote.

Viete si splnenie týchto štyroch podnetov Hansa Künga predstaviť? Alebo sa vám zdá, že iba provokuje? To sú práve tie krajné pozície intervalu, v rozpätí ktorého sa rozprestierajú možnosti zmysluplne a poctivo reflektovať päťsto rokov existencie aj iného ako rímskokatolíckeho kresťanstva. Priestor pre Františkovu otvorenosť a odvahu je veľký. Hans Küng ako koncilový teológ, ktorý sa sám stále považuje za katolíka, to nemožno naformulovať stručnejšie. ■

Mesites

Křesťanská turistická agentura Mesites nabízí již od roku 1997 ubytování v apartmánech u moře v Chorvatsku za skvělé ceny!

LETNÍ DOVOLENÁ V CHORVATSKU

V nabídce najdete celkem 30 apartmánů v 12 vilách ve třech lokalitách Istrie, Marušići u Makarské, ostrov Pag. Vily jsou vzdáleny od moře 20 až 800 m. Apartmány jsou různé velikosti/kapacity: pro 3 až 10 osob.

Celková kapacita všech apartmánů je dohromady 160 osob.

Ceny apartmánů při plné obsazenosti se pohybují: v červnu a září 5 až 10 €/osobu/den v červenci a srpnu 8 až 15 €/osobu/den

Podrobnosti, fotografie vilek, jednotlivých pokojů, pláží atd. najdete na:

www.mesites.cz

Využitím služeb "Mesites" současně podpoříte misijní práci manželů Dohnalových v Chorvatsku. Objekty jsou ideální pro rodinnou, sborovou dovolenou i dovolenou studentů a mládeže.

Objednávejte, dokud jsou ještě volné termíny!

katka.mesites@gmail.com

Skype: katadohna1 GSM: +385911235424